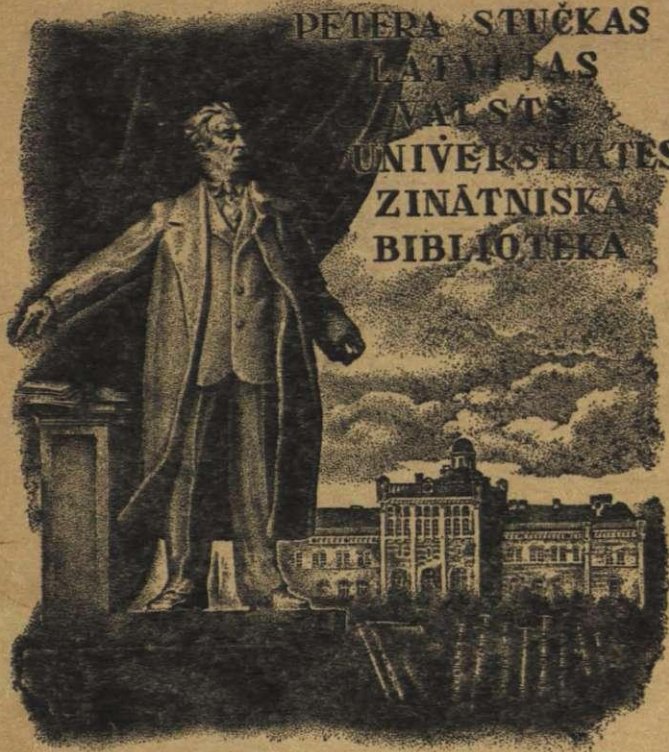

PĒTERA STUČKAS
LATVIJAS
NĀRSTU
UNIVERSITĀTES
ZINĀTNISKA
BIBLIOTĒKA

P. Stučkas Latvijas Valsts
universitāte

**PĒTERA STUČKAS
LATVIJAS VALSTS
UNIVERSITĀTES
ZINĀTNISKĀ BIBLIOTĒKA**

Vēsture, fondi, katalogi, lasītāju
apkalpošana

Rīgā, 1963.

Научная библиотека Латвийского Государственного
Университета им. П. Стучки

—
На латышском языке

Redaktori-sastādītāji
P. Baško un L. Laroze

I. BIBLIOTĒKAS VESTURE

Padomju valstī, kur sekmīgi ceļ komunistisko sabiedrību, arī bibliotēkām ir izcila nozīme darbaļaužu komunistiskajā audzināšanā, viņu kultūras un idejiski-politiskā līmeņa celšanā, augsti kvalificētu padomju speciālistu sagatavošanā.

Skaidrs piemērs ir P. Stučkas Latvijas Valsts universitātes bibliotēkas attīstība un izveidošanās.

1862. gadā, nodibinoties Rīgas Politehnikumam, tika veidota arī attiecīga bibliotēka, kuras pēctece ir tagadējā Pētera Stučkas Latvijas Valsts universitātes Zinātniskā bibliotēka (LVU ZB).

1862. gada vasarā toreizējā Rīgas Manufaktūras komiteja nodeva Politehnikumam bibliotēkas dibināšanai grāmatu krājumu, ko tā paša gada rudenī Rīgas Biržas komiteja papildināja ar komerciālo un ekonomisko zinātņu grāmatām. 1862./1863. mācību gadā bibliotēkā bija 1048 grāmatas.

Sis grāmatu fonds paplašinājās ar turpmākiem Rīgas Biržas komitejas novēlējumiem, kas aptvēra 4000 grāmatas, Rīgas tehniskās biedrības nodotām 2700 grāmatām, dažādu biedrību, kā arī atsevišķu personu dāvinājumiem un pašu pirktajām grāmatām. 1911. gadā bibliotēkā jau bija 20 880 nosaukumu 57 593 grāmatas.

Bibliotēkas darbs Politehnikuma pastāvēšanas laikā nebija plaši izvērsti. Grāmatas bija koncentrētas vienā Fundamentālajā bibliotēkā, jo Politehnikuma nodaļās filiāles nepastāvēja. Grāmatas lielākoties bija tehniska rakstura. Bibliotēkas darba laiks bija ierobežots — tā darbojās dažas stundas dienā. Ilgāku laiku darbu veica viens cilvēks un tikai vēlāk vadītājam deva bibliotekāru

un bibliotekāra palīgu. Politehnikuma bibliotēkā mācībspēkiem bija brīva pieeja grāmatu plauktiem.

Bibliotēkai ir bijusi zināma loma 1905.—1907. g. revolucionārajā studentu kustībā kā sapulcēšanās un domu izmaiņas vietai. Par to liecina fakts, ka policija studentu nemieru laikā likusi Politehnikuma vadībai bibliotēku slēgt līdz šo nemieru apspiešanai.

1896. g. Rīgas Politehnikumu pārveidoja par Rīgas Politehnisko institūtu, kura rīcībā nonāca arī agrākā Politehnikuma bibliotēka.

Pirmā pasaules kara laikā 1915. gada jūnijā Rīgas Politehnisko institūtu, frontei tuvojoties, evakuēja vispirms uz Tartu, vēlāk uz Gorkiju un beidzot uz Maskavu. Līdz ar institūtu izveda arī vērtīgāko bibliotēkas daļu.

1918. gada rudenī daļa institūta mācībspēku pārģāja uz jaunatvērto Politehnisko institūtu Ivanovā, uz kuriem arī pārveda grāmatas, kas arī pašreiz, it īpaši ķīmijas zinātnē, tur atrodas kā Ivanovas apgabala bibliotēkas atsevišķs fonds. Rīgas Politehniskā institūta bibliotēkas fondu daļu vēlāk reevakuēja. Tagad tā atrodas pašreizējos Universitātes Zinātniskās bibliotēkas fondos, kā arī 1958. gadā jaundibinātajā Rīgas Politehniskā institūta bibliotēkas fondos.

Lielā Oktobra sociālistiskā revolūcija piepildīja revolucionāro cīnītāju un progresīvo latviešu kultūras darbinieku seno sapni par Latvijas Augstskolas dibināšanu. Šo sapni īstenoja Latvijas valdība ar tās priekšsēdētāju, izcilo revolucionāru P. Stučku priekšgalā.

1919. gada 8. februārī Padomju Latvijas valdība nodibināja Latvijas Augstskolu, kas kļuva par pamatu tagadējai universitātei, noteica bezmaksas izglītību un studentu rīcībā nodeva bibliotēku, laboratorijas, kabinetus, mācību fermas utt.

Buržuāziskajā Latvijā universitātes bibliotēkas atjaunošanu un sakārtošanu sāka tikai 1920. gada vasarā, bet kaut cik plašāku darbu izvērša tikai 1923./1924. mācību gadā.

Universitātes bibliotēku veidoja Centrālā (Fundamentālā) un fakultāšu bibliotēkas. Bibliotēkas darba

vadība nebija centralizēta. Fakultāšu bibliotēku fondus komplektēja katra fakultāte atsevišķi, jo katrai fakultātei šim vajadzībām piešķīra īpašu budžetu.

Centrālās bibliotēkas fondus šajā laikā ievērojami paplašināja dažādu ārzemju iestāžu un atsevišķu personu dāvinājumi.

Atzīmējami Francijas universitāšu, Šveices universitātes, Somijas Zinātniskās biedrības, Modenas Zinātņu akadēmijas un Parīzes pilsētas lielāki dāvinājumi. Arī Padomju Savienības zinātniskās iestādes palīdzējušas papildināt Latvijas Valsts universitātes bibliotēku ar saviem zinātniskajiem izdevumiem. Tomēr buržuāziskie nacionālisti šo palīdzību nesekmēja, baidīdamies no komunistisko ideju ietekmes.

No ievērojamākiem dāvinājumiem minami Liepājas ārsta J. Kaires bibliotēka ar 8000 grāmatām, Kristapa Morberga bibliotēka u. c. Pēc K. Morberga nāves nodibināja «Morberga fondu», no kura līdzekļiem bibliotēkas vajadzībām piešķīra īpašu summu.

Kādu laiku Universitātes Centrālā bibliotēka saņēma no visām Latvijā iespiestajām grāmatām un rakstiem vienu brīveksemplāru.

Lai gan tika lietoti dažādi bibliotēkas komplektēšanas veidi, piemēram, iegāde ar budžeta līdzekļiem, apmaiņa ar citām zinātniskām iestādēm, dāvinājumi utt., tomēr bibliotēkas komplektēšanas tempi bija maz efektīvi un tiklab mācībspēki, kā arī studenti nebija pietiekoši apgādāti ar vajadzīgo literatūru.

1939. gada rudenī Universitātes Centrālās un fakultāšu bibliotēku kopējais fonds bija apmēram 340 000 grāmatu.

Bibliotēkas organizācijas darbi buržuāziskās valdības laikā atradās zemā līmenī. 1924. gadā $\frac{1}{4}$ no bibliotēkas fonda nebija inventarizēta. Universitātes pirmo 5 gadu pastāvēšanas laikā bibliotēkā nebija noorganizēts ne alfabētiskais, ne arī sistemātiskais katalogs. Literatūras aprakstīšanai katalogu kartītēs lietoja t. s. prūšu-amerikāņu sistēmu, kas bija novecojusi un neapmierināja lasītāju prasības.

Latvijas Valsts universitātes Centrālās bibliotēkas

darbs krasi mainījās 1940. gadā, kad atjaunoja padomju varu.

Tas iezīmēja jaunu posmu, kam pamati bija likti jau 1919. gada februārī. LVU Centrālās bibliotēkas darbu radikāli pārorganizēja. Visa bibliotēkas darba pamatā izvirzīja V. I. Ņeņina norādījumus:

- 1) bibliotēkas darbs ir partejisks, valstisks un plānveidīgs,
- 2) padomju bibliotēkām jābūt plaši pieejamām,
- 3) bibliotēkas darbā jāiesaista paši lasītāji.

Lai bibliotēka varētu ērtāk un plašāk izvērst savu darbību, Padomju Latvijas valdība nodeva tās rīcībā ievērojamā latviešu arhitekta J. Baumaņa celto namu Komunāru bulv. 4, izdarīja tajā kapitālremontu, pārbūvējot atsevišķus stāvus, iebūvējot elektrisko grāmatu liftu, izveidojot speciālu apgaismošanas tīklu lasītavās utt. Iekārtoja arī plašu un ērtu lasītavu studentiem un mācībspēkiem.

Bibliotēkas fondus paplašināja ar padomju zinātnisko un daiļliteratūru, ar marksisma-ļeņinisma klasiķu darbiem. Latvijas Valsts universitātes Centrālās bibliotēkas fondu straujo pieaugumu raksturo šādi dati: buržuāziskās Latvijas pēdējā — 1939./1940. mācību gadā iegādātas 4177 grāmatas, bet Padomju Latvijas laikā 1940./41. mācību gadā — 33 724 grāmatas. Universitātes Centrālo bibliotēku šai posmā sāka pārveidot pēc padomju zinātnisko bibliotēku struktūras.

Fašistu nodevīgais iebrukums Latvijā uz laiku pārtrauca darbu, ko Padomju Latvijas augstskolu vadība bija spraudusi Universitātes bibliotēkai. Hitleriskie okupanti padzina bibliotēku no tās telpām, nenorādot to vietā citas bibliotēkai piemērotas telpas. Daļu grāmatu pārvietoja uz Universitātes veco ēku, Raiņa bulv. 19, daļu izmētāja dažādās pažobelēs un pagrabtelpās. Tāds pats liktenis piemeklēja arī katalogus. Lielo bibliotēkas organizācijas darbu pilnīgi sagrāva. Ievērojamu fondu daļu, apm. 26 500 grāmatu 126 900 rubļu vērtībā, fašisti izlaupīja. Bibliotēkas darbiniekiem tomēr izdevās sevišķi vērtīgu grāmatu fondu daļu saglabāt. To pašreiz izmanto ne tikai mūsu Universitātes, bet arī daudzi citi padomju zinātnieki.

Kad 1944. gada 13. oktobrī Padomju Armija atbrīvoja Rīgu no fašistu iebrucējiem, Universitātes Zinātniskajā bibliotēkā sākās ražīgs darba posms. Vajadzēja pēc iespējas īsākā laikā atjaunot bibliotēkas darbību, organizēt fondus un apkalpošanas darbus: sameklēt un sakārtot izsniegšanai grāmatas, ko hitlerieši bija iesaiņojuši sūtišanai uz Vāciju, iekārtot bibliotēkai piemērotas telpas, noskaidrot bibliotēkas zaudējumus kara laikā, organizēt grāmatu izsniegšanu studentiem un mācībspēkiem lasītavā un abonementā centra un filiāļu bibliotēkās, iztīrīt bibliotēkas fondus no fašistiskās un citas nezinātniskas un mazvērtīgas literatūras, papildināt bibliotēkas fondus ar iztrūkstošo literatūru, paplašināt komplektēšanas darbu, it sevišķi marksisma-ļeņinisma klasiķu un sabiedriski politiskās literatūras iegādi bibliotēkas vajadzībām.

Bibliotēkai tika nosprausti daudz plašāki uzdevumi. Vajadzēja ne tikai nodrošināt ar literatūru universitātes zinātniskā un mācību darba procesu, bet arī kalpot komunisma celtniecības un komunistiskās audzināšanas uzdevumiem, propagandēt dzīves pārveidotājas — marksisma-ļeņinisma idejas, cīnīties par PSKP kongresu un CK nosprausto vēsturisko uzdevumu piepildīšanu, veicināt sociālistiskās ražošanas un tehnikas attīstību un padomju zinātnes un kultūras izaugsmi, celt sociālistiskās sabiedrības darbaļaužu ražošanas un kultūras līmeni.

1945. gada 22. februārī PSRS TKP pieņēma lēmumu par Latvijas Valsts universitātes mācību un zinātniskās pētniecības darba nostiprināšanu. Ar šo lēmumu Latvijas Valsts universitātes Zinātnisko bibliotēku ieskaitīja PSRS obligātā apmaksātā eksemplāra abonentos. Tai piešķīra 1000 rubļu ārzemju literatūras iegādei un papildštatus bibliotēkas darbu izvēšanai.

Bibliotēkas fondu paplašināšanā lielu palīdzību sniedza PSRS zinātniskās bibliotēkas un iestādes. Tās ar saviem grāmatu sūtījumiem palīdzēja aizpildīt robus grāmatu komplektēšanā. Piemēram, Maskavas Baumaņa Augstākās tehniskās skolas bibliotēka atsūtīja tehnisko literatūru (5 000 grāmatu), Maskavas Lomonosova Valsts universitātes bibliotēka — filozo-

fijas vēstures grāmatas, Maskavas Finansu institūta bibliotēka — vērtīgu padomju grāmatu kolekciju ekonomikas jautājumos utt.

Latvijas Valsts universitātes Zinātniskās bibliotēkas fondu, it sevišķi padomju varas pastāvēšanas laikā 1940./41. gadā Latvijā izdoto grāmatu saglabāšanā vācu okupācijas laikā lieli nopelni bija bibliotēkas darbiniekiem, kas saglabāja minētās grāmatas un, karam beidzoties, tās nodeva bibliotēkai.

Pēckara periodā bibliotēkā ieplūda arī kā bezsaimnieka manta kara apstākļos pazudušo Latvijas Valsts universitātes mācībspēku bibliotēkas.

Aktīvu darbību Zinātniskā bibliotēka uzsāka 1945. gada sākumā un, ņemot vērā tās darba rādītājus (fondu apjoms 567.208 grāmatas, apmeklējumu skaits — 25.160, lasītājiem izsniegto grāmatu daudzums — 350000), Valsts štatu komisija apstiprināja Zinātniskās bibliotēkas štatu sarakstu 45 cilvēku sastāvā un piešķīra zinātnisko bibliotēku otro kategoriju, bet 1957. gadā bibliotēkai piešķīra Zinātniskās bibliotēkas nosaukumu un štatus 50 cilvēku sastāvā.

Zinātniskās bibliotēkas struktūrā kopš 1945. gada notikušas dažādas pārmaiņas un pašlaik tā ir šāda:

- 1) direkcija un bibliotēkas Padome;
- 2) literatūras komplektēšanas nodaļa;
- 3) literatūras zinātniskās apstrādāšanas nodaļa;
- 4) lasītāju apkalpošanas nodaļa ar starpbibliotēku abonementu un apkalpošanas aparātu sekojošās bibliotēkās:
  - a) Fundamentālajā,
  - b) Fizikas un matemātikas fakultātes,
  - c) Ģeogrāfijas fakultātes,
  - d) Bioloģijas fakultātes,
  - e) Vēstures un filoloģijas fakultātes,
- 5) bibliogrāfijas nodaļa;
- 6) galvenā grāmatu krātuve un
- 7) reto grāmatu un rokrakstu fonds.

Turklāt pie šādām universitātes katedrām un zinātniskajām iestādēm atrodas lielākas vai mazākas speciālās un uzziņu literatūras krātuves:

- 1) PSKP vēstures kabinetā,

- 2) Filozofijas kabinetā,
- 3) Politekonomijas kabinetā,
- 4) Botāniskajā dārzā,
- 5) Skaitļošanas centrā,
- 6) PSRS vēstures kabinetā,
- 7) Pedagoģijas kabinetā,
- 8) Fiziskās audzināšanas un sporta katedrā,
- 9) Laika dienestā,
- 10) Botanikas katedrā,
- 11) Augu fizioloģijas katedrā,
- 12) Zooloģijas katedrā,
- 13) Dzīvnieku fizioloģijas katedrā,
- 14) Latviešu valodas kabinetā,
- 15) Krievu valodas kabinetā,
- 16) Krievu literatūras kabinetā,
- 17) Svešvalodu kabinetā,
- 18) Angļu valodas kabinetā,
- 19) Vācu valodas kabinetā,
- 20) Gaismas un skaņu laboratorijā.

Pie Zinātniskās bibliotēkas izveidota Padome, kas sastāv no mācībspēku, studentu un sabiedrisko organizāciju pārstāvjiem ar zinātņu prorektoru kā priekšsēdētāju. Bibliotēkas padome izskata un apstiprina bibliotēkas darba pārskatu un darba plānu, izšķir komplektēšanas un bibliogrāfiskā darba tematiku, bibliotēkas darba struktūras izmaiņas, lasītāju apkalpošanas un citus principiālus jautājumus.

Uzplaukstot un paplašinoties augstākajai izglītbai, uz Latvijas universitātes bāzes tika nodibinātas jaunas augstākās mācību iestādes — Latvijas Lauksaimniecības akadēmija, Rīgas Medicīnās institūts un Rīgas Politehniskais institūts, kurām tika nodoti arī attiecīgo fakultāšu (agronomijas, medicīnas, inženierzinātņu, mehānikas, ķīmijas un arhitektūras) bibliotēku fondi.

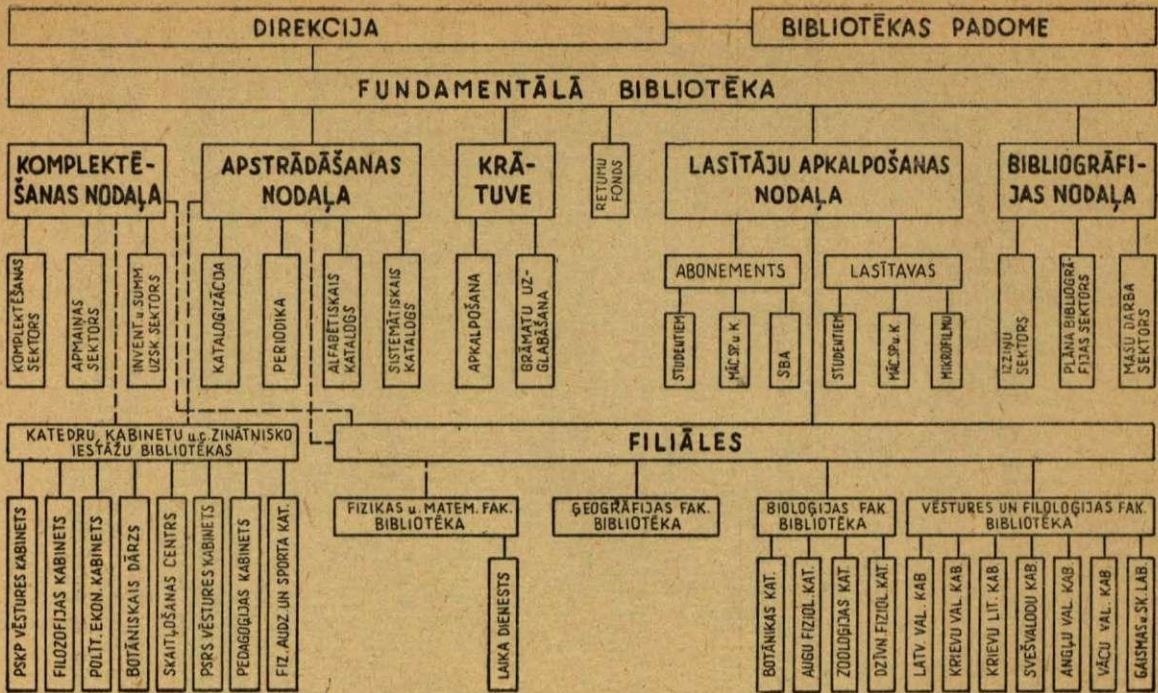
Sakarā ar augstāko mācības iestāžu pārkārtojumu notikušas pārmaiņas arī Zinātniskās bibliotēkas grāmatu tīkla stāvoklī. Tai pievienotas 1954. gadā likvidētās Vissavienības Juridiskā neklātienes institūta Rīgas filiāles un Rīgas Juridiskās skolas bibliotēkas, 1957. gadā Ļeņingradas Industriālā institūta Rīgas filiāles

bibliotēka un 1958. g. Rīgas Pedagoģiskā institūta bibliotēka.

Kopā ņemot, ar klāt nākušajām bibliotēkām un kārtējiem grāmatu iepirkumiem un apmaiņām beidzamajos gados stipri auguši bibliotēkas fondi un tie pašreiz sniedzas pie 1 200 000 grāmatām; nodibināti plaši grāmatu sakari ar iekšzemes un ārzemju zinātniekiem un mācību iestādēm.

Pieredzes apmaiņai bibliotēku bieži apmeklē iekšzemes un ārzemju valstu delegācijas un ekskursijas, tāpat arī bibliotēkas darbinieku kolektīvs apmeklē citas bibliotēkas un iepazīstas ar to darbu. Bibliotēka nostiprinājusies organizatoriski un pašreiz spējīga veikt tai sprastos lielos un atbildīgos uzdevumus kā mācību un zinātniskā darba procesā, tā arī komunisma celtniecībā un komunistiskajā audzināšanā.

II. P. STUCKAS LVU ZINĀTNISKAS BIBLIOTĒKAS
STRUKTŪRA

III. FUNDAMENTĀLĀ BIBLIOTĒKA

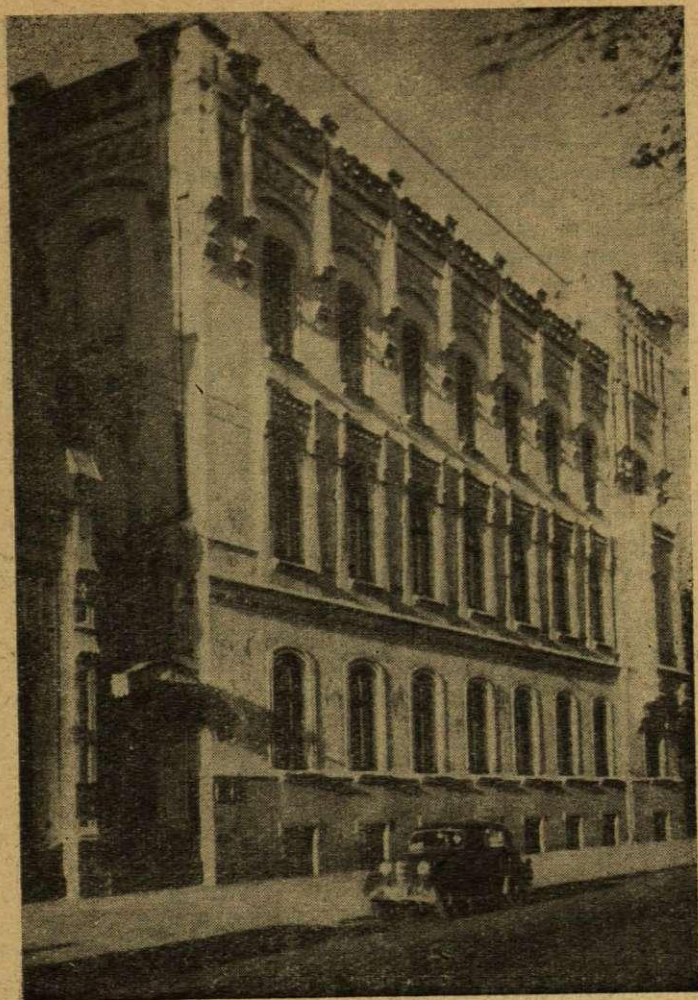
1. Fondi

a) Komplektēšana

Komplektēšanas nodaļa nodrošina centralizētu Zinātniskās bibliotēkas pamatfondu un fakultāšu bibliotēku komplektēšanu kā ar jauniznākušām grāmatām un periodiku, tā arī ar agrākos gados izdotām bibliotēkā iztrūkstošām grāmatām un periodiku, sevišķu vērību pievēršot robu aizpildīšanai. Galvenais komplektēšanas nodaļas uzdevums ir gādāt par to, lai bibliotēkā būtu literatūra, kas nepieciešama kadru sagatavošanai un audzināšanai, kā arī zinātniskā darba attīstīšanai Latvijas Valsts universitātē.

Komplektēšana notiek saskaņā ar Bibliotēkas Padomes apstiprinātu plānu. Galvenais Zinātniskās bibliotēkas komplektēšanas avots ir obligātais pirktais eksemplārs krievu valodā, kuru bibliotēka saņem kopš 1946. gada no Maskavas Centrālā Bibliotēku kolektora. Ik gadus tādā kārtā bibliotēka iegādājas apmēram 15 000 grāmatu. Svarīgs komplektēšanas avots ir pirkumi Rīgas Bibliotēku kolektorā, no kurienes komplektēšanas nodaļa saņem grāmatas pēc iepriekšējiem pasūtījumiem. Lai nodrošinātu savlaicīgu grāmatu saņemšanu, pasūtījumus izdara pēc grāmatu pasūtījumu veidlapām, tematiskiem plāniem, prospektiem un rakstveida iesniegumiem.

Komplektēšanas nodaļa izmanto arī iespēju iegādāties grāmatas visās Rīgas un citu pilsētu grāmatnīcās. Nodaļā ir pasūtīto grāmatu kartotēka. Komplektēšanas

P. Stučkas Latvijas Valsts universitātes Zinātniskās bibliotēkas ēka Komunāru bulv. 4.

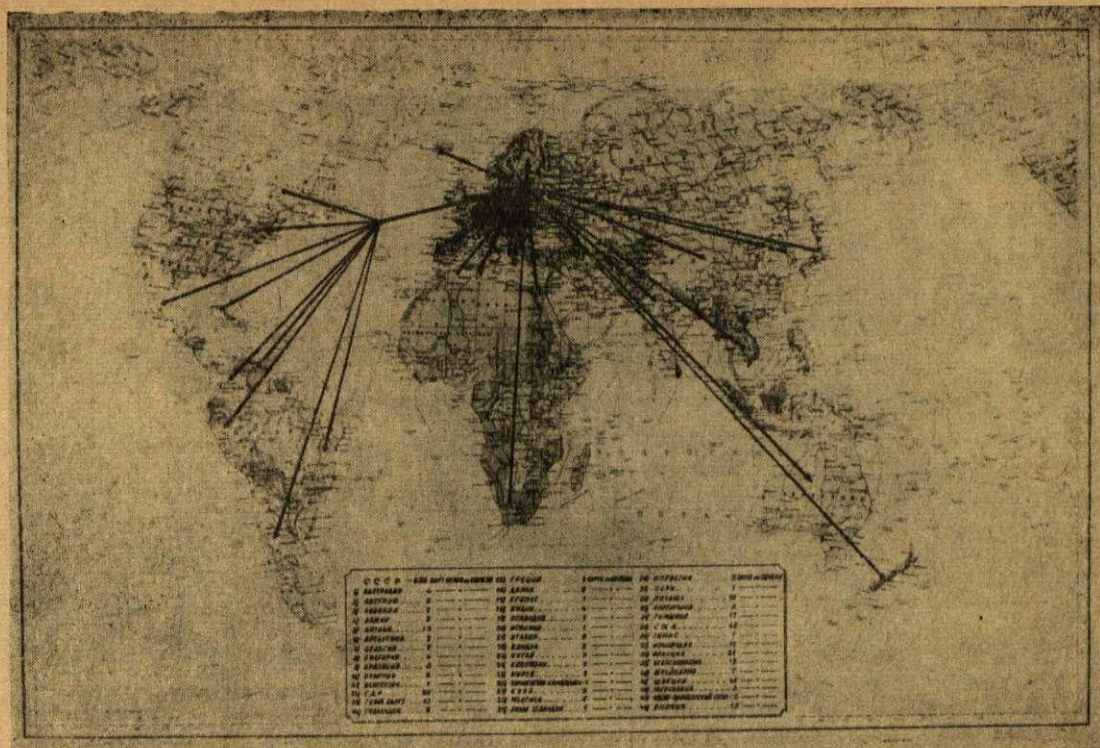
darbā plaši piedalās fakultāšu dekāni, katedru vadītāji un pasniedzēji.

1962. gadā, komplektējot grāmatas, izmantoti 167 avoti. Daļu grāmatu bibliotēka saņem kā dāvinājumu no privātām personām un dažādām iestādēm. Tā, piemēram, pēdējā laikā lielāks grāmatu skaits saņemts no bij. LVU docenta N. Kohanovska.¹

Komplektēšanas nodaļas rīcībā atrodas ap 40 000 grāmatu liels rezerves fonds. Tas kalpo Zinātniskās bibliotēkas apmaiņai un fondu papildināšanai un zinātniskajam darbam.

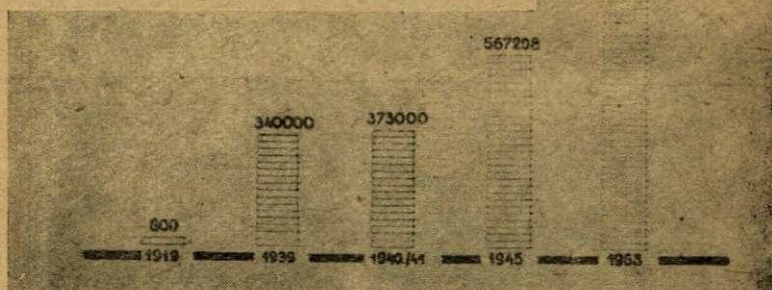
Viens no ārzemju literatūras komplektēšanas avotiem ir apmaiņa. Ar katru gadu paplašinās grāmatu apmaiņa ar citām mūsu valsts un aizrobežu bibliotēkām. Pašreiz bibliotēka apmaina literatūru ar 642 mūsu valsts iestādēm — universitātēm, citām mācību iestādēm, zinātniskās pētniecības institūtiem, observatorijām, muzejiem, izdevniecībām utt. Tādā kārtā 1962. gadā saņemtas 2750 grāmatas. Aktīvi grāmatu apmaiņas sakari izveidojušies ar 41 ārvalsti — kopskaitā ar 351 iestādi. Sevišķi dzīvi ir sakari ar tautas demokrātijas valstīm — Ungārijas Zinātņu akadēmiju, Rumānijas Zinātņu akadēmiju, Vācijas Demokrātiskās Republikas Zinātņu akadēmiju, Humbolta universitāti, Kārļa Marksa universitāti u. c. Daudz grāmatu sūta Norvēģijas Zinātņu akadēmija, Kongresa bibliotēka Vašingtonā, Kalifornijas, Harvardas un Kanساسas universitātes, Francijas, Šveices, Japānas universitātes utt. Pēdējā laikā saņemtas vērtīgas grāmatas no VDR, vēlītas Berlīnes Humbolta universitātes 150 gadu jubilejai, no Lielbritānijas Glazgovas universitātes par ģeogrāfijas jautājumiem un daudzi citi izdevumi. Tādā kārtā Zinātniskā bibliotēka 1962. gadā saņēma 2 280 grāmatas un 481 periodisko izdevumu. Savukārt Zinātniskā bibliotēka nosūtījusi uz PSRS iestādēm 1 780 grāmatu, uz ārvalstīm 1 788 grāmatas. Tie ir galvenokārt LVU Zinātniskie raksti u. c.

¹ Karma T. Doc. N. Kohanovska dāvana. — «Padomju Students» Nr. 3 (362) 11. II. 1961., 2. lpp.

Зинāтнискās библiotēkas grāmatu apmaiņa.

Zinātniskās bibliotēkas grāmatu fonda pieaugums.

Ārzemju grāmatu un periodisko izdevumu iegādei ik gadus piešķir arī valūtas līdzekļus.

Bibliotēka ik gadus parakstās uz daudziem vietējiem un ārvalstu laikrakstiem un žurnāliem. Tā 1962. gadā bibliotēka saņēma 349 vietējos žurnālus, 36 laikrakstus un 327 ārvalstu žurnālus (nosaukumus).

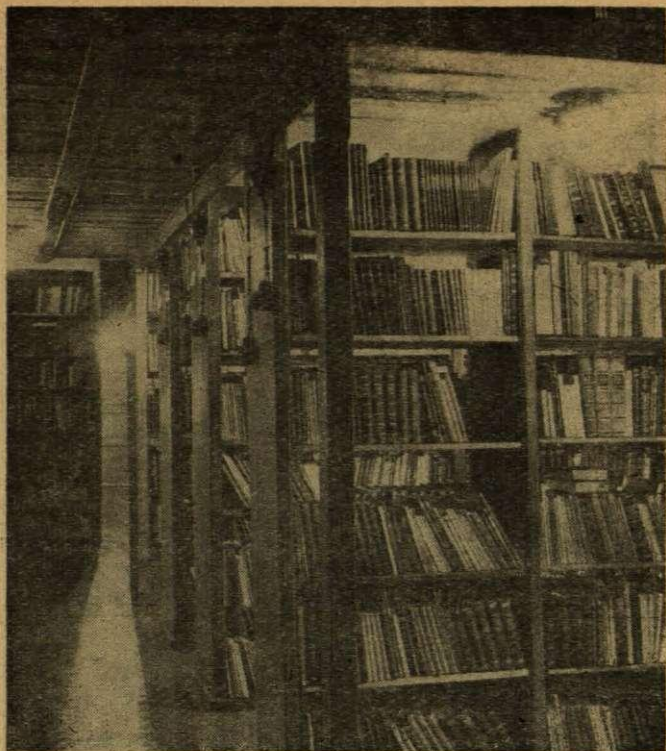
Katru gadu bibliotēkas fondi pieaug apmēram par 45 000 grāmatām. Kopējais inventarizēto grāmatu un periodisko izdevumu skaits 1963. gada 1. janvārī bija 1 161 635 grāmatas, bet kopā ar rezerves fondu tas sastāda apmēram 1 200 000 grāmatu.

b) Fundamentālās bibliotēkas Grāmatu krātuve

Zinātniskās bibliotēkas grāmatu krātuvē glabājas apmēram 646 000 grāmatu visās zinātņu nozarēs 50 valodās.

Grāmatu krātuves fondā ir divas daļas: vecais un jaunais fonds. Vecais fonds atrodas citā ēkā, Ļeņina ielā 32, tādēļ arī no vecā fonda pieprasītās grāmatas lasītājs saņem nākošajā dienā.

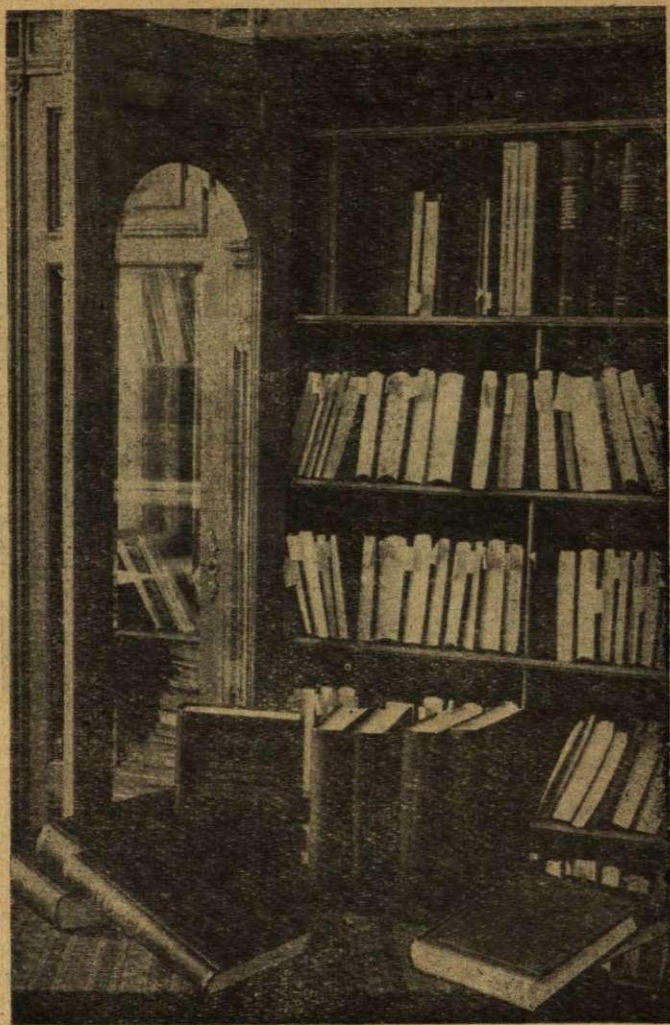
Visas grāmatas, ko bibliotēka iegādājusi līdz

Grāmatu krātuve.

1944. g. oktobrim, veido veco fondu. Līdz 1940. gadam šo fondu komplektēja vienā eksemplārā. No tā var secināt, ka buržuāziskās Latvijas laikā universitātes bibliotēka nebija domāta plašam lasītāju kontingentam.

Vecajā fondā glabājas «Spartaka» un «Prometeja» izdevniecību izdotās grāmatas, piem., P. Stučkas «Darbs un zeme», «Agrārrevolūcija un komunisms», rakstu krājums «1905. gads Latvijā», latviešu oriģinālā daiļliteratūra un tulkojumi, kā arī daiļliteratūra ārzemju valodās. Vecajā fondā ietilpst arī grāmatu kolekcijas, kas vai nu dāvinātas bibliotēkai, vai arī pirktas

Disertāciju fonds.

no bijušajiem universitātes mācībspēkiem. Tā, piem., ar prof. J. Bencingera bibliotēku iegūta vērtīga grāmatu kolekcija, kas apkopo grāmatas par Baltijas tautu vēsturi, etnografiju, mākslu un daiļliterāturu, Vecajā fondā glabājas arī citas interesantas grāmatu kolekcijas, piem., prof. E. Lejnieka bibliotēka — matemātikas zinātnē, prof. P. Šmita grāmatu kolekcija — ķīniešu un mongoļu valodā, prof. P. Zālītes dāvinātās grāmatas — filozofijā, pasniedzēja P. Brunovska rūpīgi savāktā literatūra valodniecībā, it īpaši austrumu valodās, prof. E. Stranda krātie periodiskie izdevumi zooloģijā, prof. K. Baloža vērtīgais grāmatu klāsts ekonomikā un med. zin. dokt. J. Kaires dāvinātās grāmatas medicīnā un bioloģijā.

Veco fondu bagātina ap 20 000 disertāciju, kas aizstāvētas dažādās Vakareiropas universitātēs.

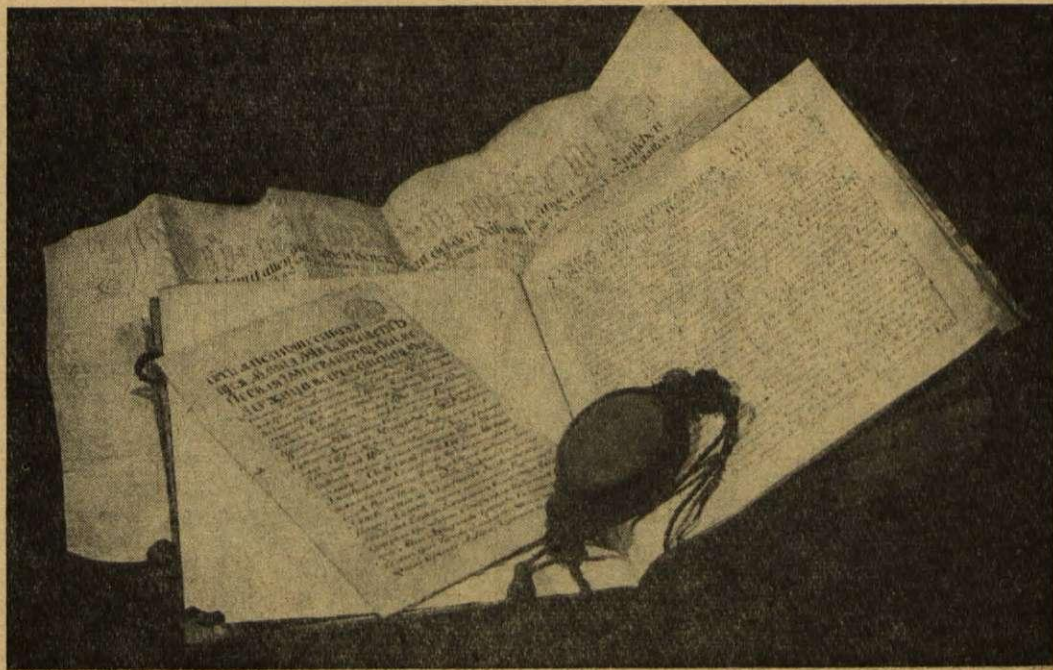
Fundamentālās bibliotēkas krātuvēs sabiedriski politisko literāturu, mācību grāmatas, daiļliterāturu, disertācijas, autoreferātus un brošūras kārtoti pēc formātiem hronoloģiskā secībā.

c) Retumi un rokraksti

Zinātniskās bibliotēkas reto grāmatu un rokrakstu fonds atrodas izveidošanās stadijā. Apzināto grāmatu, periodisko izdevumu un citu iespieddarbu klāsts ir plašs un pārstāv dažādas zinātnes nozares. Šo grāmatu vidū ir marksisma-lenīnisma pamatlicēju legāli un arī nelegāli iznākuši darbi, krievu, latviešu un citu tautu grāmatniecības pieminekļi, materiāli par Krieviju (Russica) un Latviju (Lettica), kā arī Komunistiskās partijas pagrīdes izdevumi buržuāziskās Latvijas un hitleriskās okupācijas laikā.

Lai raksturotu retā fonda grāmatu kultūras un vēstures vērtību, pietiek minēt dažas.

Mūsu zemes vēstures pirmavoti ir hronikas, vispirms jau «Indriķa hronika». Zinātniskajā bibliotēkā ir Heinriči «Cronica Livoniae. Codex Zamoscianus» pilnīga fotokopija. Oriģināls jau no XIII g. s. beigām atrodas Polijā, bija grāfa Zamosca īpašumā, bet tagad glabājas Polijas Zinātņu akadēmijas bibliotēkā, Varšavā.

No retumu fonda. Rokraksti un dokumenti.

Otra hronika, bez kuras nevar pētīt Livonijas vēsturi, ir «Chronika der Provintz Lyfflandt korth unde loffwerdich beschreuen dorch Balthasar Rüssouwen Renaliensen», Rostock, Augustin Ferber, 1578. g.

Par Krievijas valsts vēsturi stāsta izcilo XVI—XVIII g. s. holandiešu tipografu Elzeviru izdevums — «*Russia seu Moscovia itemque Tartaria Commensario Topographico atque politico illustratae*,» Lvgd. Batavorum Ex officiana Elzeviriana, 1627.

Savam laikmetam raksturīgs ir Krievijas carienes Elizabetes I dāvinājuma akts feldmaršalam grāfam fon Lessijam par Lindenhofas muižas atdošanu viņam kopā ar visiem pie šīs muižas piederošiem zemniekiem. Dāvinājums noticis 1743. gada 15. maijā, aktu pašrocīgi parakstījusi Elizabete I un grafs Bestuževs-Rjumins.

Līdz 18. g. s. vidum laicīga satura grāmata ir rets viesis latviešu mājās. Tikai gadsimta beigās tiek izdoti pirmie periodiskie izdevumi latviešu valodā, piem., «*Latwiska gadda-grahmata. Pirmais gaddagahjums*,» 1797. Jelgava. Jahnis Wriddriķis Steffenhagen.

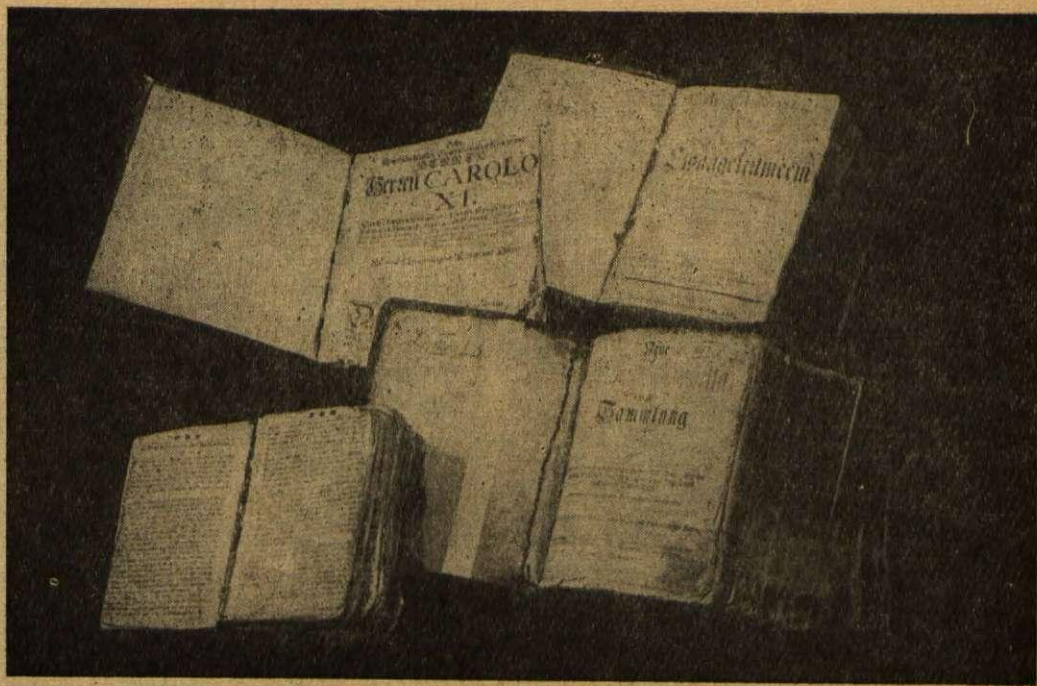
19. g. s. vidū jaunlatvieši veica lielu darbu, veidojot principiāli jaunu literatūru. Bibliotēkā ir šā laikmeta ievērojamā dzejnieka Jura Alunāna «*Dziesmiņas*» rokraksts. Klades pirmajā lappusē latviešu rakstnieka Kaudzītes Matisa autogrāfs.

20. gadsimts nesa strādnieku kustības uzplūdus, masu revolucionarizēšanos. Šo laikmetu pārstāv «*Sociāldemokrāts*», izdots 1902. gadā, iespiests Londonā un slepeni ievests Baltijā.

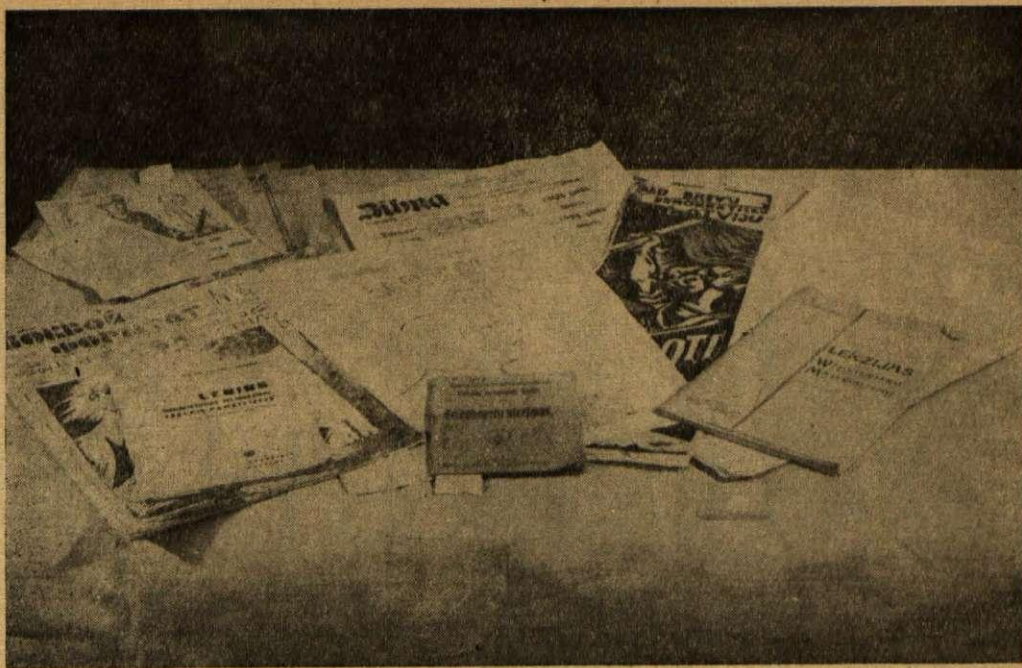
1924. gada martā iznāk Latvijas Komunistiskās partijas centrālorgāna «*Cīņa*» 470. numurs — 20 gadu jubilejas numurs. Tas iznāk nelegāli, jo Latvijas Komunistiskā partija aizliegta un var darboties tikai dziļā pagrīdē. «*Cīņas*» balss neapklusā ne uz mirkli līdz pat 1940. g. 17. jūnijam, kad tā legalizējās.

Liela griba cīnīties par Padomju Latviju un uzvarēt, izskan grāmatā «*Latvijas Komunistiskās partijas VIII kongress. Marts 1931. Protokoli un rezolūcijas. «Spartaks*», 1931. g.

Visvecākā retā grāmata, starp daudzajām jau minē-

No retumu fonda. Senie izdevumi latviešu un vācu valodā.

No retumu fonda. Komunistiskās partijas pagrīdes izdevumi.

tajām, ir datēta ar 1525. gadu. Tā ir Oecolampadius Joannes (1482.—1531.) «Hypomnematum in Jesaiam», Libri 1—6, Basileae, apud Andream Cratandrum. Ecolampadi Johans bija ievērojams humānists un reformators, dedzīgs katolicisma apkarotājs.

Galīgo vārdu par vissenākās retās grāmatas izdošanas gadu varēs sacīt tikai pēc visu reto grāmatu apzināšanas un katalogizēšanas.

2. Katalogi

Bibliotēkas fondi lasītājiem kļūst pieejami ar katalogu palīdzību.

Kataloga kartīte dod visas pamatzīņas par iespieddarbu, tā autoru, virsrakstu, izdošanas vietu, gadu, lapušu skaitu un citas zīņas.

Kartītes kreisajā vai labajā augšējā stūrī rakstīta šifra — zīme, kas norāda grāmatas vietu plauktā centrālajā grāmatu krātuvē, piem.: 17/985, $\frac{B-61}{972}$, Br/6932.

Ja grāmata atrodas ārpus centrālās krātuves, tas norādīts kartītes kreisajā malā.

Br/36274

Gailis, J.

2 Meža koku selekcija un sēklu
plantācijas. R., LVI, 1960.
103 lpp. ar il.
Bibliogr.: 101.—102. lpp.

Bibliotēkas fondi vispilnīgāk atspoguļoti generālajā alfabētiskajā un lasītāju sistematiskajā katalogā.

Generālais alfabētiskais katalogs atrodas literatūras apstrādāšanas nodaļā. Lasītāju apkalpošanai to izmanto abonementa un bibliogrāfijas nodaļas darbinieki.

Bibliotēkā ir diezgan ievērojami fondi, kas pagaidām vēl neatspoguļojas ne generālajā alfabētiskajā, ne arī lasītāju katalogos. Šo fondu lielākajai daļai ir uzrak-

stītas pagaidkartītes, kuras kartotēkas veidā atrodas bibliogrāfijas nodaļā un ir pieejamas lasītājiem.

Bez centra katalogiem katrā bibliotēkas filiālē — fakultāšu bibliotēkās — arī ir katalogi, kas atspoguļo attiecīgās filiāles fondus.

a) Sistemātiskais katalogs

Sistemātiskais katalogs palīdz lasītājiem:

1) uzzināt, kādi izdevumi par kādu jautājumu vai zinātnes nozari bibliotēkā ir dabūjami,

2) atrast zināma satura izdevumu, kura autors un precīzs virsraksts nav zināms.

Sistemātiskajā katalogā ir ievietoti visu veidu iespieddarbu apraksti. Periodikā publicēto rakstu analītiskie apraksti atrodami bibliogrāfijas nodaļas kartotēkās.

Sistemātiskais katalogs principā parāda tikai iespieddarba pēdējo izdevumu. Pārējos var atrast alfabētiskajā katalogā.

«Raksti», труды, ученые записки u. tml., sistemātiskais katalogs parāda tikai ar saīsinātu aprakstu. To atsevišķu gadu sējumu un numuru uzskaiti un šifras var atrast periodikas katalogā.

Sistemātiskais katalogs atspoguļo fondus pēc satura. Iespieddarbu apraksti te sakārtoti pēc zinātnes nozarēm, kas katalogā seko cita citai šādā pieņemtā secībā:

- A — Vispārīgā nodaļa.
- B — Marksisms-ļeņinisms. Politika.
- C — Filozofija.
- D — Valodniecība.
- E — Vēsture.
- F — Dabas zinātnes.
- G — Ģeogrāfija.
- H — Matemātika.
- J — Jurisprudence.
- K — Tautsaimniecība.
- L — Lauksaimniecība.

- M — Medicīna.
 N — Veterinārmedicīna.
 O — Ķīmija.
 P/R — Tehnika.
 P — Energētika.
 Q — Mehānika.
 R — Arhitektūra. Celtniecība.
 S — Māksla.
 U — Kara zinātne.
 V — Kultūra. Izglītība.
 X — Dailliteratūra. Literatūras zinātne. Folklorā
 Y — Skolu grāmatas.

Sīs sistemātiskā kataloga pamatnodaļas sadalītas apakšnodaļās un tās savukārt sīkākās iedaļās, pie tam vispārīgākajai seko sīkākās.

Katrai iedaļai ir pieņemts apzīmējums — indekss, kas sastāv no lieliem un maziem latīņu burtiem, arābu cīpariem, dažādām pieturas zīmēm, atsevišķiem vārdiem un to saīsinājumiem, piem., Ae6b, Btl Latv., Ca/b:E, Dgl Fonētika: M2, Fh3c/k, Knl:0— (9k2):Ac, Xsalc-Puškins-45.

Indeksi ne vienmēr atspoguļo iedaļu savstarpējo pakļautību, bet parāda gan to secību katalogā, piem.,

Fi/q   BIOLOĢIJA.
 Fi/q0   Vispārīgā bioloģija.

Fi/q16   Mikrobioloģija.
 Fi   Botānika.
 Fn/p   Zooloģija.
 Fn/pe/8   Vispārīgā zooloģija.
 Fn/p9   Dzīvnieku sistemātika.
 Fn   Bezmugurkaulnieki (Invertebrata).
 Fn1   Vienšūņi (Protozoa).
 Fn2   Tārpi (Vermes).
 Fn3   Gliemji (Mollusca).
 Fn4   Posmkāji (Arthropoda).
 Fn4a   Vēžveidīgie (Crustaceae).
 Fn4b   Zirnekļveidīgie (Arachnoideae).
 Fn4c   Daudzkāji (Myriapoda).

Fn4d	Kukaiņi (Insecta).
Fn4d1	Taisnspārņi (Orthoptera).
Fn4d2	Snukaiņi (Rhynchota).
Fn4d3	Cietspārņi (Coleoptera).
Fo	Mugurkaulnieki (Vertebrata).
Frc	Antropoloģija.

Kartītes katrā iedaļā ievietotas šādā secībā:

- 1) apraksti latviešu valodā,
- 2) apraksti valodās ar krievu grafiku (t. i. izdevumiem krievu, ukraiņu, baltkrievu, bulgāru u. c. valodās ar krievu grafiku, bet arī izdevumiem ar citu grafiku, ja tie ir aprakstīti krievu valodā),
- 3) apraksti citās valodās ar latīņu grafiku.

Katrā grupā kartītes sakārtotas alfabētiski tāpat kā alfabētiskajā katalogā. Marksisma-ļeņinisma klasiķu darbi, partijas un valdības lēmumi un direktīvas (sākot ar XX kongresu) katrā grupā ir ārpus alfabēta pārējo kartiņu priekšā.

Iepazīstoties ar sistemātisko katalogu vai meklējot tur vajadzīgo iedaļu, lasītājam derīgi zināt un ievērot, ka

1) pie katalogu telpas sienas ir plakāts ar sistemātiskā kataloga pamatnodaļu shēmu, kur norādīti arī to indeksi;

2) katalogu telpā uz galda ir sistemātiskā kataloga sadalījums: pamatnodaļu un lielāko apakšnodaļu saraksts ar to indeksiem;

3) uz katra sistemātiskā kataloga skapja ir norādīts, kādas pamatnodaļas tajā ir ievietotas;

4) katras sistemātiskā kataloga kastītes priekšpusē ir etiķete ar lielo sarkano pamatnodaļas indeksu un ar kastītē atrodamo iedaļu indeksu norādi;

5) katra iedaļa sākas ar starpkarti, kuras izcilni uzrakstīts iedaļas indekss un nosaukums.

Aparāta lietošana tieši šādā secībā veicina ātrāku iepazīšanos ar sistemātisko katalogu un materiāla atrašanu tajā. Atkarībā no tā, cik labi lasītājs būs apguvis kataloga struktūru, turpmākajā darbā var nebūt pirmo

elementu (1.—3.) Lasītājam būtu derīgi iegaumēt savas specialitātes svarīgāko iedaļu indeksus.

Lasītāju rīcībā ir arī sistemātiskā kataloga alfabētiskais priekšmetu rādītājs (atslēga) — kartotēka, kur alfabētiskā secībā sakārtoti sistemātiskā kataloga iedaļu un tanīs ietvertu jautājumu īsi formulējumi. Pie katra formulējuma norādīts indekss, pēc kā attiecīgo iedaļu var atrast katalogā.

Sistemātisko katalogu papildina jaunieguvumu kartotēka. Te pirms ievietošanas sistemātiskajā katalogā katra jaunieguvuma apraksts atrodas vienu mēnesi. Kartītes ievietotas pa dekādēm un sakārtotas sistemātiski pa pamatnodaļām.

b) Alfabētiskie katalogi

Bibliotēkā ir šādi lasītāju alfabētiskie katalogi:

- 1) izdevumiem latviešu valodā,
- 2) izdevumiem krievu valodā,
- 3) izdevumiem citās valodās,
- 4) periodikas katalogs.

Ar alfabētiskā kataloga palīdzību var uzzināt:

- 1) kādi noteikta autora darbi ir bibliotēkā;
- 2) vai bibliotēkā ir noteikts iespieddarbs;
- 3) kādi noteikta iespieddarba izdevumi ir bibliotēkā;
- 4) kādi darbi par zināmu autoru vai iestādi ir bibliotēkā.

Alfabētiskajos katalogos kartītes sakārto autoru uzvārdu, izdevumu virsrakstu (ja autors nav dots, vai arī tādu ir vairāk par trim), iestāžu, organizāciju nosaukumu (t. s. kolektīvais autors) alfabētā.

Katram iespieddarbam katalogā ievieto vienu pamatapraksta kartīti. Piemēram:

A-61
484

Ražošanas apmācības jautājumi
Latvijas PSR vidusskolās.
(Metod. materiāli). R., 1960.
169 lpp.

Lai atvieglotu lasītājam vajadzīgās grāmatas sameklēšanu, katalogā ievieto arī papildaprakstus par

līdzautoriem, redaktoriem, to grāmatu virsrakstiem, kuras aprakstītas kā kolektīvā autora darbi u. c.

Ja autora uzvārds kāda iespieddarba dažādos izdevumos ir dažāds, vai arī autors raksta ar dažādiem uzvārdiem, ja ir dažādi kolektīva autora nosaukumi, katalogā ievieto norādes kartītes. Piemēram:

Kronvaldis, Atis.
sk.

Main-Rids
sk.

Kronvalds, Atis

Rids, Tomas Mains

Kā pamatapraksta, tā arī papildapraksta kartītes katalogā ievieto kopējā alfabētā.

Ja vairākiem autoriem ir vienādi uzvārdi, tad viņu darbu aprakstus sakārto šādā secībā:

- 1) uzvārds bez iniciāļiem,
- 2) uzvārds ar iniciāļiem,
- 3) uzvārds un pilns vārds, piemēram:

Gailis

Gailis, A,

Gailis, Aleksandrs

Gailis, Aleksejs.

Viena autora darba aprakstus sakārto šādi:

- 1) kopotie raksti, 2) izlases, 3) atsevišķi darbi.

Visiem attiecīga autora darbiem seko apcerējumi par viņu.

Lai visus valsts varas un pārvaldes orgānu izdevumus, kā arī Komunistiskās partijas, komjaunatnes un citu kolektīvu izdevumus sakopotu kataloga vienā vietā, tos apraksta kā kolektīvā autora darbus.

Valsts varas un pārvaldes orgānu izdevumiem katalogā kā pirmo raksta valsts nosaukumu, tad iestādes nosaukumu. Piemēram:

PSRS. Augstākā Padome. 5. sasaukums. 4. sesija. Maskavā, 1960.

Padomju Sociālistisko Republiku Savienības Augstākās Padomes Aicinājums visu pasaules valstu parlamentiem un valdībām. R., 1960.

Komunistiskās partijas, komjaunatnes, zinātniskās pētniecības iestāžu, kongresu un konferenču materiālu

aprakstā pirmais ir partijas, iestādes vai organizācijas nosaukums. Piemēram:

PSKP. Kongress, 22. Maskava. 1961.

Padomju Savienības Komunistiskās partijas XXII kongresa rezolūcija sakarā ar PSKP Centrālās Komitejas pārskatu. Vienbalsīgi pieņemta 1961. g. 31. oktobrī. R., LVI, 1961. 30 lpp.

Konstitūciju, likumu, starptautisku līgumu aprakstos katalogā vispirms ir valsts nosaukums, pēc tā vārdi «Konstitūcija», «Likumi un lēmumi», «Līgumi». Piemēram:

PSRS. Konstitūcija. 1936.

Padomju Sociālistisko Republiku Savienības Konstitūcija. R., LVI, 1961.
31 lpp.

PSRS. Likumi un lēmumi

Likums par PSRS Bruņoto Spēku jaunu ievērojamo samazināšanu. R., 1960.

Citvalodu alfabētiskajā katalogā atspoguļojas darbi apmēram 50 valodās. Kartītes katalogā sagrupētas pa valodām to alfabētā. Piemēram:

Albāņu
Angļu
Čehu
Dāņu
Ebreju utt.

Katrā valodas grupā kartītes sakārtotas alfabētā.

Periodikas katalogs turpinājuma izdevumus rāda šādā secībā: 1) izdevumi latviešu valodā, 2) izdevumi krievu valodā, 3) izdevumi citās valodās kopējā alfabētā.

Kartīte rāda izdevuma nosaukumu, izdošanas periodu, vietu un bibliotēkā esošos gadus un numurus.

3. Bibliogrāfiskais darbs

Bibliogrāfijas nodaļa Latvijas Valsts universitātes Zinātniskajā bibliotēkā sāka darboties 1949. gadā. Pirmajos pēckara gados bibliogrāfisko uzziņu darbu veica

tikai viens bibliogrāfs, taču, lasītāju pieprasījumiem strauji augot un darba apjomam izvērsoties, radās nepieciešamība izveidot īpašu bibliogrāfijas nodaļu, kas aptvertu visus tos darba procesus, kas bibliogrāfijas jomā jāveic ikvienai zinātniskai bibliotēkai. Tā 1949. gadā darbību sāka jaundibinātā bibliogrāfijas nodaļa. Tajā strādāja trīs bibliogrāfi.

Buržuāziskās Latvijas laikā Universitātes bibliotēkā bibliogrāfiskais darbs netika veikts. Tika gan veikts zināms darbs universitātes mācībspēku publicēto darbu bibliografēšanā, taču ar to nenodarbojās bibliotēka, bet atsevišķu fakultāšu pasniedzēji. Šis tekošās un retrospektīvās bibliogrāfijas publicēja universitātes gada un jubileju pārskatos. Turpretim uzziņu un informatīvās bibliogrāfijas jomā Universitātes bibliotēkā nekas netika darīts. Sakarā ar to jaunajai nodaļai darbs bija jāorganizē no pašiem pamatiem. Ar 1949. gadu bibliogrāfijas nodaļa sāka vākt materiālus un sastādīt nepieciešamākās kartotēkas un organizēt nodaļas uzziņu literatūras fondu, stingri pieskaņojoties universitātes mācību darbam, priekšmetu programām un lasītāju pieprasījumam. Darba sākumā lielu palīdzību sniedza atsevišķu priekšmetu mācībspēki, kā arī plaši tika izmantota citu Padomju Savienības universitāšu un institūtu bibliogrāfiskā darba pieredze. Jau 1950. gadā bibliogrāfijas nodaļa sāka regulāri izdot bibliotēkas jaunieguvumu biļetenu, sākumā pa gada ceturkšņiem, tad katru mēnesi. Lasītāju pieprasījums pieauga ar katru gadu un 1950. gadā nodaļa deva vairāk nekā 500 rakstveida un 5000 mutveida uzziņas. Izpildītās rakstveida uzziņas kļuva par materiālu jaunu kartotēku veidošanai. Dažu gadu laikā uzziņu aparāts jau bija izveidojies tā, ka spēja tūlīt atbildēt uz lasītāju pieprasījumu; rakstveida uzziņu skaits strauji samazinājās, jo uz iepriekšējo gadu izpildīto pieprasījumu pamata bija izveidojusies vesela virkne operatīvu kartotēku. Tiek izvērstas plašāks darbs ar lasītāju. Katra mācības gada sākumā bibliogrāfi organizē jauno studentu ekskursijas bibliotēkā, māca tos strādāt ar katalogiem, kartotēkām un bibliogrāfiskiem rādītājiem. Jo plaši izvērsot masu

darbu, bibliogrāfijas nodaļa kopā ar citām bibliotēkas nodaļām rīko grāmatu izstādes un uzskates standus, ko veltī gan atsevišķiem zinātniskiem tematiem, gan dažādām atceres un piemiņas dienām. Sadarbībā ar citām nodaļām liels darbs tiek veikts lasītāju konferenču un bibliogrāfisku pārskatu organizēšanā. Ar 1950. g. nodaļa sāk pievērsties arī rekomendējošai bibliogrāfijai, sastādot ieteicamās literatūras sarakstus par dažādiem sabiedriski politiskiem un ekonomiskiem jautājumiem. Darba plānā tiek uzņemta arī universitātes mācībspēku publicēto darbu tekošā un retrospektīvā bibliogrāfēšana. Bibliogrāfijas nodaļa pārziņa un koordinē bibliogrāfisko darbu, kas tiek veikts atsevišķu fakultāšu katedrās, dod konsultācijas šī darba veicējiem materiāla vākšanā un kārtošanā.

Pašreiz bibliotēkas bibliogrāfijas nodaļai jau ir izvērsti kontakts ar lasītājiem uzziņu jomā, notiek regulāras apmācības un seminārnodarbības studentiem bibliogrāfijas pamatos, ir organizēts zinātniskais darbs universitātes vēstures un zinātniski pētnieciskā darba atspoguļošanai bibliogrāfisku publikāciju veidā. Visā šajā darbā nodaļa koordinējas ar citām republikas zinātniskajām bibliotēkām, aktīvi piedaloties republikāniskās Grāmatu palātas veiktajā reģistrējošā bibliogrāfijā, bibliografējot letiku no 60 aizrobežu žurnāliem.

Ciešā kontaktā ar bibliogrāfisko darbu citās vadošajās zinātniskajās bibliotēkās, nodaļa seko šo bibliotēku bibliogrāfiskā aparāta izveidei un publikācijām, lai izvairītos no jau veikta darba atkārtošanas un paralēlisma.

Nodaļas uzziņu aparāts un bibliogrāfu darbs

Viens no galvenajiem bibliogrāfijas nodaļas uzdevumiem ir palīdzēt lasītājiem — studentiem un mācībspēkiem — orientēties katalogu un kartotēku sistēmā, kā arī bibliogrāfiskā aparātā vispār.

Nodaļā lasītāju rīcībā ir

1) tematiskais katalogs, ko sastāda vesela kartotēku sistēma dažādās zinātņu disciplīnās. Kartotēkas aptver

gan grāmatas, gan žurnālu un avīžu rakstus un šo kartotēku sīkākā rubrikācija saskaņota ar mācību programām attiecīgos priekšmetos. Šo dažādo kartotēku tematika ir šāda:

raksti un komentāri par K. Marksa un Fr. Engelsa darbiem,

raksti un komentāri par V. I. Ļeņina darbiem,

PSKP vēsture. LKP vēsture. VĻKJS,

starptautiskā komunistiskā kustība,

politiskā ekonomija, konkrētā ekonomika un tās dažādās nozares,

dialektiskais un vēsturiskais materiālisms,

filozofijas vēsture,

PSKP vēsture,

seno, viduslaiku, jauno un jaunāko laiku vēsture,

komunistiskās celtniecības darbs,

atsevišķu republiku ekonomika,

atsevišķu saimniecības nozaru ekonomika,

tautas demokrātijas valstu ekonomika,

kapitālistisko valstu ekonomika,

starptautiskās attiecības,

PSRS ārējā politika,

jurisprudence,

kultūra, izglītība un pedagogija,

valodniecība,

literatūrzinātne,

a) literatūras teorija,

b) literatūras kritika,

c) literatūras vēsture,

māksla, mākslas vēsture,

ateisms, zinātne un reliģija.

2) Bez šīm kartotēkām, kas tiek tekoši papildinātas ar diendienā ienākošajiem materiāliem, bibliogrāfijas nodaļā ir vēl cita tipa kartotēka, kas palīdz lasītājiem orientēties, meklējot vajadzīgo literatūru. Tāda ir daiļliteratūras nosaukumu kartotēka, ko lasītājs var izmantot, ja atceras tikai daiļliteratūras darba nosaukumu, bet nezina tā autoru, ievērojamāko latviešu un krievu rakstnieku kopoto rakstu kartotēka, kas palīdz lasītājam uzzināt, kurā sējumā ir viņa meklētais darbs,

recenziju kartotēka, kas palīdz ātri atrast recenzijas par dažādām grāmatām, sēriju izdevumu kartotēkas u. c.

3) Sakarā ar aktuālajiem dienas notikumiem sabiedriskā un politiskā dzīvē, zinātnē un mākslā, kā arī sakarā ar jubilejām un atceres dienām nodaļā atrodamas speciālas kartotēkas, kurās lasītāji var ātri savākt materiālus referātiem, pārrunām, politinformācijām un citām vajadzībām.

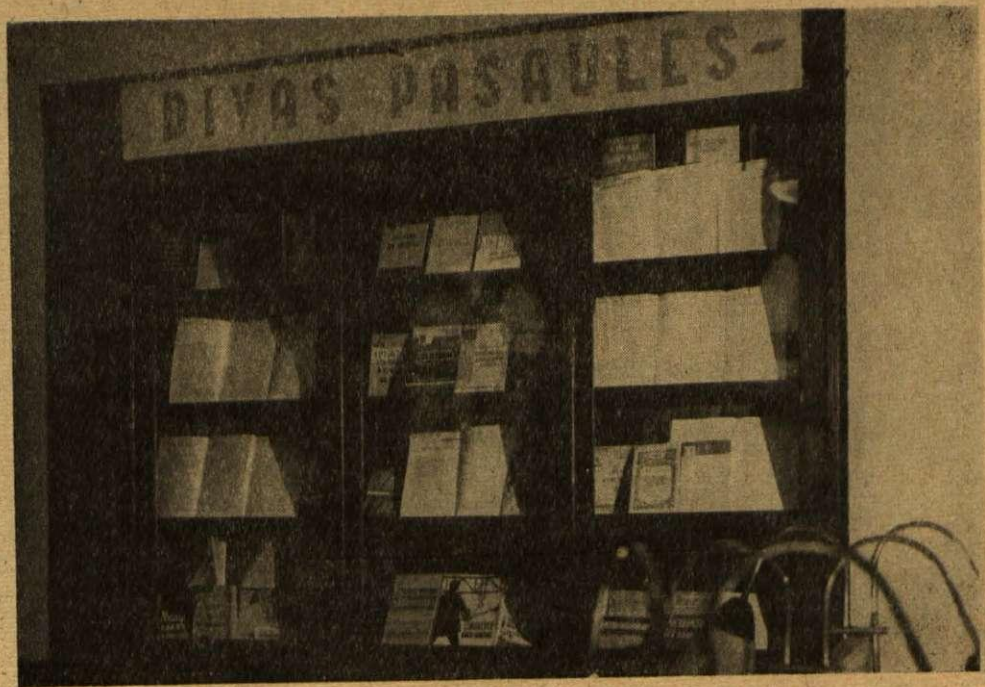
4) Nodaļā lasītāju rīcībā ir dažādas enciklopēdiska rakstura rokas grāmatas, speciālas rokas grāmatas atsevišķās zinātņu nozarēs, statistiski rādītāji, dažādu valodu vārdnīcas, svešvārdu vārdnīcas, pseidonimu vārdnīcas un citi uzzīņu avoti latviešu, krievu un svešvalodās.

5) Bez kartotēkām nodaļā lasītāju rīcībā ir Vissavienības un vietējās Grāmatu palātas reģistrējošās bibliogrāfijas rādītāji, vispārējie bibliogrāfiskie rādītāji pa atsevišķām zinātņu nozarēm un speciālie rādītāji pa atsevišķiem tematiem.

6) Bibliogrāfi aktīvi palīdz lasītājiem katalogu, kartotēku un visa pārējā bibliogrāfiskā aparāta lietošanas jautājumos. Dežūrējošo bibliogrāfu darbs pieskaņots lasītavas darba laikam, tāpēc lasītājs vienmēr var konsultēties ar bibliogrāfu literatūras meklēšanas jautājumos.

7) Ja lasītājs pieprasa materiālus tematam, par ko bibliogrāfijas nodaļā apkopota materiāla nav, lasītājam jāuzraksta rakstveida pieprasījums. Nākošajā dienā bibliogrāfi dod lasītājam atbildi, kādos avotos un kā meklējams vajadzīgais materiāls.

8) Periodiski nodaļa rīko bibliogrāfiskus pārskatus par jaunāko literatūru atsevišķās zinātņu nozarēs vai jautājumos. Šādi pārskati tiek sniegti arī studentu avīzei «Padomju Students». Lai apmācītu studentus kā jāstrādā bibliotēkā, kā jālieto katalogi, kartotēkas, bibliogrāfiskie rādītāji, kā sastādīt literatūras sarakstus, kā izrakstīt materiālus, kā sastādīt orientējošas kartotēkas savā disciplīnā, bibliogrāfi ik gadus rīko nodarbības ar jaunajiem studentiem. Vecāko kursu studentiem

Daļa no izstādes «Divas pasaules — divas sistēmas».

tiek rīkotas speciālas nodarbības pa atsevišķiem dažādu disciplīnu tematiem.

9) Blakus darbam ar lasītāju uzziņu bibliogrāfijas jomā nodaļā tiek veikts arī zinātniskais darbs universitātes vēstures, atsevišķu fakultāšu vēstures materiālu un mācībspēku zinātnisko darbu bibliogrāfijā, izmantojot šim nolūkam bibliotēkas arhīvfondus, daļēji apstrādātos fondus, kā arī aktīvos grāmatu fondus.

Bibliogrāfi vāc un kārtoti speciālās kartotēkās universitātes mācībspēku publicētos darbus, gan tos, kas publicēti grāmatu veidā, gan žurnālu un laikrakstu rakstus. Viss savāktais materiāls nodaļā pieejams kartotēkas veidā, bet atsevišķi gadi tiek izdoti arī iespiestā veidā.

Bibliogrāfijas nodaļa bez tam sastāda bibliogrāfijas par atsevišķiem jautājumiem un izdod tās iespiestā vai rotaprintētā veidā.

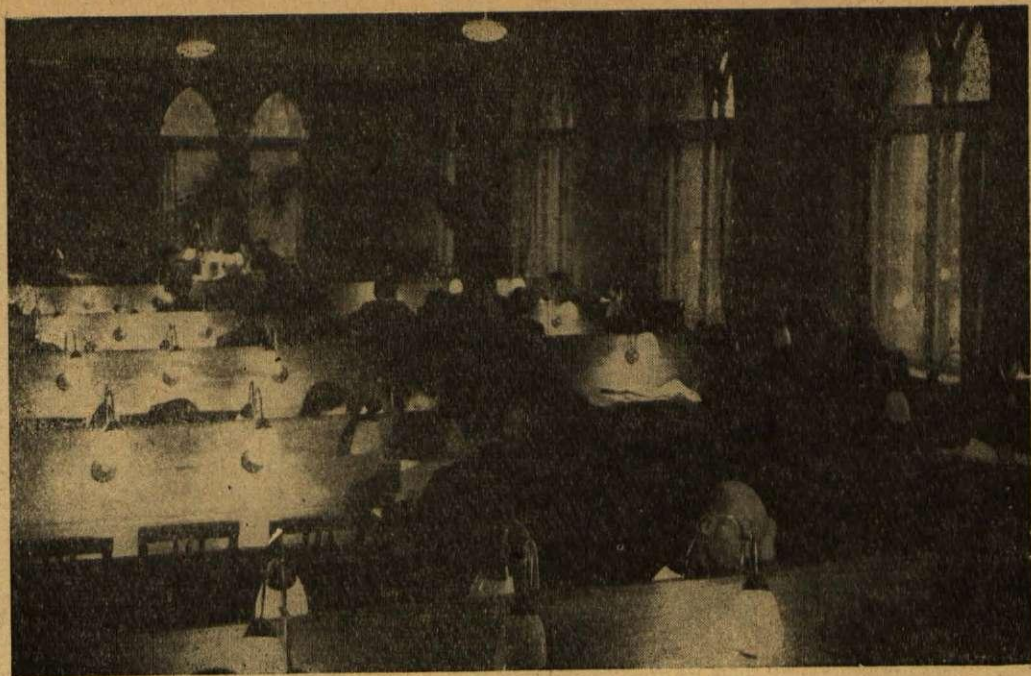
Lai atvieglotu studentiem orientāciju savas nozares bibliogrāfiskajā aparātā, bibliogrāfijas nodaļa izdod atsevišķu disciplīnu bibliogrāfisko avotu apkopojumus, ko rotaprintētā veidā izdala attiecīgo fakultāšu studentiem.

4. Lasītavas. Abonements.

Starpbibliotēku abonements

Zinātniskā bibliotēka apkalpo LVU studentus, mācībspēkus, zinātniskos darbiniekus, aspirantus, kalpotājus un strādniekus. Personas, kas nav saistītas ar universitāti, var saņemt grāmatas un citus izdevumus lasītavā. Abonementus tās var izmantot tikai ar speciālu Zinātniskās bibliotēkas direktora atļauju.

Lasītājus reģistrē LVU Fundamentālajā bibliotēkā Komunāru bulv. 4, II stāvā. Pierakstoties bibliotēkā, jāuzrāda studenta vai darba apliecība un pase vai dokuments, kas to aizstāj. Ikviens lasītājs Fundamentālajā bibliotēkā saņem vienoto lasītāju karti, kas dod tiesības izmantot kā Fundamentālo bibliotēku, tā arī visas LVU Zinātniskās bibliotēkas filiāles:

Fundamentālās bibliotēkas studentu lasītava

- 1) Fizikas un matemātikas fakultātes bibliotēku
Raiņa bulv. 19.
- 2) Bioloģijas fakultātes bibliotēku Fr. Gaiļa ielā 10,
- 3) Ģeogrāfijas fakultātes bibliotēku Raiņa bulv. 29,
- 4) Vēstures un filoloģijas fakultātes bibliotēku
Gorkija ielā 69.

Perifērijā dzīvojošiem neklātienes studentiem bibliotēka izsūta grāmatas arī pa pastu. Literatūras pieprasījumi jāadresē:

Rīgā, Komunāru bulv. 4,
P. Stučkas LVU Zinātniskās bibliotēkas
abonementam

1) **Fundamentālās bibliotēkas** darbu lasītāju apkalpošanā raksturo lasītāju apmeklējumu un literatūras izsniegumu skaits.

1962. g. bibliotēku apmeklēja 66 302 lasītāji un tika izsniegti 127 749 sējumi.

Bibliotēkas nozīme lasītāju apkalpošanā, tās palīdzība mācību un zinātniskajā darbā ik gadus top lielāka.

2) **Literatūras saņemšanas kārtība.** Lasītavas palīgfondā grāmatas atrodas brīvas pieejas plauktos. Pamatlīdzības grāmatas jāpieprasa no krātuves rakstiski. Kad katalogos sameklēta vajadzīgā literatūra, lasītājam jāuzraksta pieprasījumi tās saņemšanai un jānodod lasītavas vai abonementa dežurējošam bibliotekāram. Katrai grāmatai un katra periodiskā izdevuma gada gājumam jāizpilda divdaļīga pieprasījuma veidlapa. Pieprasījumā jāraksta lasītāja kartes Nr. un lasītāja uzvārds, precīzi jāatzīmē grāmatas autors, tās nosaukums, sējums (daudzsējumu izdevumiem), izdošanas vieta, gads un šifra. Pieprasot periodiskos izdevumus, jāraksta izdevuma nosaukums, gads, šifra un vajadzīgie numuri.

Divdaļīgā pieprasījuma veidlapa jāizpilda salasāmi, ar tinti un obligāti jāparaksta.

Ja kataloga kartītē nav uzrādīta šifra, tas nozīmē, ka attiecīgā grāmata ir tikai lasītavas palīgfondā, bibliogrāfijas nodaļā vai kādā no Zinātniskās bibliotēkas filiālēm. Šajos gadījumos kataloga kartītes kreisajā pusē

ir lasītavas (L), bibliogrāfijas nodaļas (B), vai attiecīgas filiāles — 4 (Fiz. mat.), 5 (Vēst.-fil.) u. c. apzīmējums.

3) Lasītavas. LVU Fundamentālajā bibliotēkā, Komunāru bulv. 4, ir 2 lasītavas:

1. studentu lasītava,

2. mācībspēku un aspirantu lasītava ar mikrofilmu lasāmo aparātu.

B-61

2481

L

Danilāns I.

Kvartāra periods un tā nogulumi Latvijā. R., LVI, 1961.

112. lpp. ir il.; 2 lp. kart. 3.000 eks. 19 k.

Brošūrā aplūkoti kvartāra perioda nogulumi Latvijas PSR, to rašanās, izplatība un raksturīgākās īpašības. Sīkāk apskatītas dažādas reljefa formas, kas kvartāra periodā izveidojušās mūsu republikā. Brošūra domāta visiem, kas interesējas par ģeoloģiju.

Даниланс И.

Четвертичный период и отложения этого времени в Латвии. Р., Латгосиздат.

№ 37 [61—] XV,4

Latvijas PSR Grāmatu palāta

2.200

550

Da450

Kataloga kartītes paraugs.

Lasītavu darba laiks:

katru dienu, izņemot sestdienas,

	no plkst. 10.00—23.00
sestdienās	„ „ 10.00—21.00
svētdienās	„ „ 10.00—17.00

Katra mēneša pēdējā ceturtdienā lasītavas slēgtas.

Studentu un mācībspēku lasītavām ir kopīgs brīvās pieejas fonds ar 6000 grāmatām un divu pēdējo gadu

Pēteris Stučka
Latvijas Valsts universitātes
Zinātniskā bibliotēka

B-61
2481

Sifras

Inv. Nr. _____
Ieraksta
bibliotekārs

Terminā _____

Lasītāju kartes Nr. 492

Uzvārds Ozols

Autors Daniļāns, I.

Nosaukums Kvartāra periods un...

Sērija _____ Sēj. _____ Daļa _____ Izl. _____

Nr. _____ Izd. vieta, gads R., 1961.

Atbilde lasītājam _____

Grāmatas saņēmu _____

19____ g. _____

Pēteris Stučka
Latvijas Valsts universitātes
Zinātniskā bibliotēka

B-61
2481

Sifras

Inv. Nr. _____
Ieraksta
bibliotekārs

Datums 10. XII. 63.

Lasītāju kartes Nr. 492

Uzvārds Ozols

Autors Daniļāns, I.

Nosaukums Kvartāra periods un...

Sērija _____ Sēj. _____ Daļa _____ Izl. _____

Nr. _____ Izd. vieta, gads R., 1961.

Atbilde lasītājam _____

Lasītāja paraksts Ozols

Pieprasījuma veidlapas paraugs.

periodiku. Lasītāju rīcībā ir palīgfonda sistemātiskais katalogs. Lasītavu palīgfonda grāmatas izmantojamas tikai lasītāvās.

Ja lasītājam vajadzīgā izdevuma nav lasītavu palīg-

LVU Zinātniskā bibliotēka ir noslēgusi starpbibliotēku abonementa līgumus ar 40 Padomju Savienības lielākajām bibliotekām.

Pieprasīto literatūru var saņemt pēc 2—4 nedēļām uz vienu mēnesi. Ar SBA saņemtā literatūra izmantojama tikai bibliotēkas lasītavās.

IV. FILIĀLES

1. Fizikas un matemātikas fakultātes bibliotēka

Raiņa bulv. 19

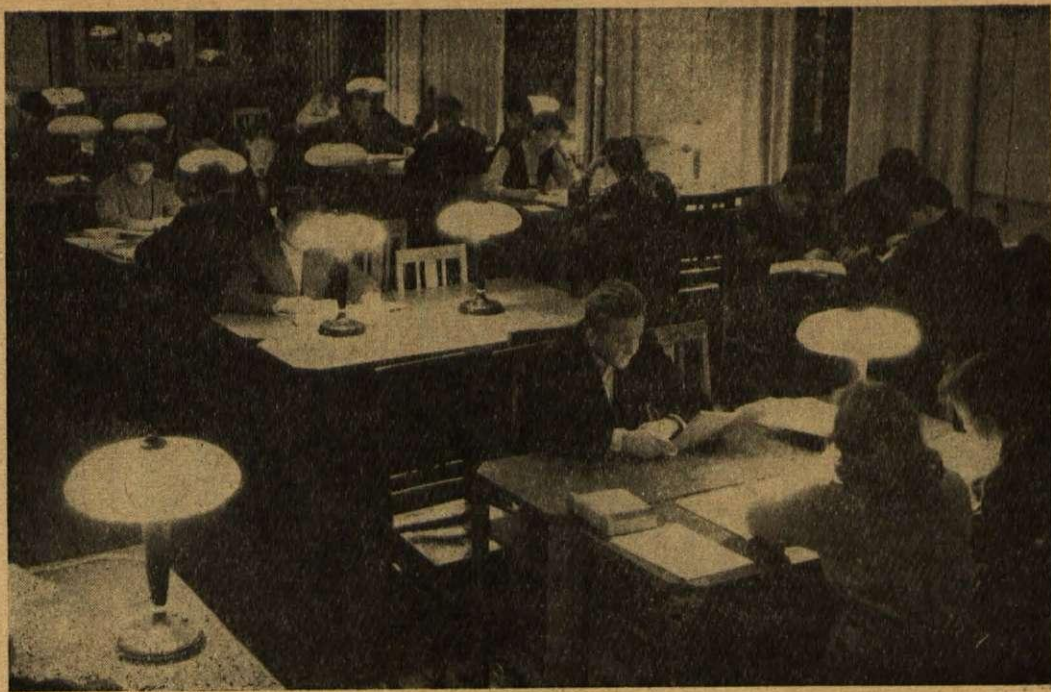
Fizikas un matemātikas fakultātes bibliotēka ir izveidojusies 1950. gadā, apvienojot atsevišķas katedru bibliotēkas. Šādas katedru bibliotēkas bija piecas:

1. Matemātikas semināra bibliotēka. Līdz 1939. gadam šī bibliotēka bija sadalīta 2 nodaļās: a) studentu bibliotēkā, kurā bija apm. 3500 grāmatu un b) mācībspēku bibliotēkā ar apm. 7000 grāmatām. Šajā bibliotēkā studenti varēja izmantot grāmatas uz vietas ar īpašu atļauju. Šo bibliotēku pārzināja matemātikas subasistents.

Bibliotēkā bija, kaut arī tikai vienā eksemplārā, gandrīz visas svarīgākās matemātikas grāmatas un žurnāli. Šīs bibliotēkas komplektēšanā lieli nopelni bija prof. E. Lejniekam, kas, toreiz būdams Zinātniskās bibliotēkas direktors, daudz darīja matemātikas grāmatu iegādē. Pēc prof. E. Lejnieka nāves, 1937. gadā, universitāte nopirka viņa personīgo bibliotēku (apm. 3000 grāmatu, kuru vidū bija daži desmiti retu grāmatu, kā piem., sengrieķu astronoma Ptolomeja «Almagesta» (1538. g. izd.), franču matemātiķa de la Hire darbs (1660. g. izd.), I. Ņutona darbu kopojumu pirmizdevums (1744. g. izd.) u. c.

2. Teorētiskās astronomijas un analītiskās mehānikas bibliotēka ar 2181 grāmatu.

3. Astronomiskās observatorijas bibliotēkā Raiņa bulv. 19, bija 6814 grāmatas. Grāmatas un žurnāli iegūti

Fizikas un matemātikas fakultātes bibliotēkas lasītava

galvenokārt apmaiņas ceļā no visām pasaules observatorijām. Šī tradīcija pastāv arī vēl tagad. Teorētiskās astronomijas un astronomiskās observatorijas bibliotēkas 1949. gadā apvienoja un tagad tā atrodas Raiņa bulv. 19 — Laika dienesta telpās.

4. Fizikas institūta bibliotēka, kuras fondos bija apm. 2500 grāmatu. Grāmatu šai bibliotēkā bija samērā maz, galveno vērību šeit veltīja žurnālu komplektēšanai. 1950. gadā Fizikas institūta bibliotēku apvienoja ar Matemātikas semināra bibliotēku. 1959. gadā abu bibliotēku grāmatas pārveda uz Raiņa bulv. 19 un iepludināja Fizikas un matemātikas fakultātes bibliotēkas fondos.

5. Ģeofizikas un meteoroloģijas katedru bibliotēkās bija 3855 grāmatas. 1951. g. šīs katedras likvidēja un grāmatas nodeva Universitātes Zinātniskajai bibliotēkai. Minētās bibliotēkas galvenokārt apkopoja no 1920.—1940. g. ārzemēs izdotās monografijas, mācību grāmatas un žurnālus. Daži no tiem aptver laiku, sākot ar 19. gs. līdz Lielajam Tēvijas karam. Pēc 1945. g. bibliotēkas grāmatu fondi tekoši papildināti ar Padomju Savienībā izdoto literatūru.

Pašlaik Fizikas un matemātikas fakultātes bibliotēkas fondos ir apm. 52 000 grāmatu. No tām 9000 grāmatu atrodas Laika dienesta telpās, pārējās—fakultātes bibliotēkas telpās.

Visas bibliotēkas grāmatas atspoguļotas sistemātiskajā un alfabētiskajā katalogā. Žurnāli, diplomdarbi un kursa darbi atspoguļoti speciālās kartotēkās.

Mācībspēkiem brīvi pieejami visi bibliotēkas fondi, diplomantiem — visi žurnālu fondi. Lasītavā visiem brīvi pieejami marksisma-ļeņinisma klasiķu darbi un sabiedriski politiskie, populāri zinātniskie un literārie žurnāli.

Bibliotēka atvērta darbdienās, izņemot sestdienas, no plkst. 10.00—21.00; sestdienās no 10.00—18.00. Svētdienās bibliotēka slēgta. Bibliotēkas lasītavā ir 70 vietu.

2. Ģeogrāfijas fakultātes bibliotēka

Raiņa bulv. 29

Bibliotēkas fondi aptver apmēram 34 000 grāmatas sekojošās zinātņu nozarēs: ģeogrāfijā, paleoģeogrāfijā, ģeoloģijā, inženieru ģeoloģijā, stratigrāfiskā ģeoloģijā, stratigrāfijā, tektonikā, mineraloģijā, kristaloģrāfijā, paleontoloģijā, petroģrāfijā, ģeodēzijā, kartoģrāfijā, klimatoloģijā, meteoroloģijā, hidroģoģijā, hidroģrāfijā, hidroenerģētikā, okeanoģoģijā, ģeomorfoģoģijā, zooloģijā, botānikā, etnoģrāfijā u. c.

Minētajās nozarēs bibliotēkā sakopotas zinātniskās mācību, ceļojumu aprakstu, izpētes u. c. grāmatas, sākot ar XIX gs. krievu, latviešu, vācu, angļu, franču, zviedru un citās valodās.

Bibliotēkas fondos atrodas vērtīgi reti izdevumi, piemēram, Grewingk, C. «Steinalter der Ostsee-provinzen Liv-, Est-, un Kurland und einiger angrenzenden Landstriche» (1865); Grewingk, C. «Erläuterungen zur zweiten Ausgabe der Geognostischen Karte Liv- Est- und Kurlands (1879); Grewingk, C. «Zur Kenntniss Ostbaltischer Tertiär und Kreidegebilde», Grewingk, C. «Geologie von Liv- und Kurland mit Inbegriff einiger angrenzenden Gebiete» (1861).

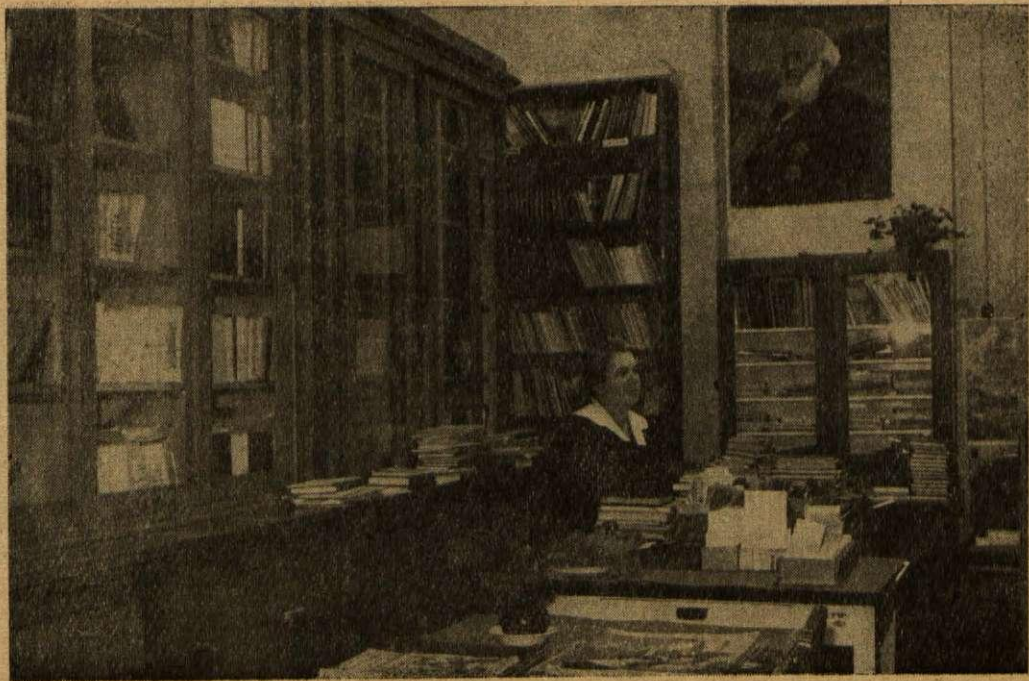
Visās minētās grāmatās ir piezīmes, korigējumi, papildinājumi Grewingk'a rokrakstā.

Ir vēl daudzu citu ievērojamu autoru darbi, kas glabājas bibliotēkā.

Bez tam bibliotēkā ir arī sabiedriski politiskā literatūra un padomju un ārzemju periodika. Bibliotēkas fondus atspoguļo alfabētiskais un sistematiskais katalogs.

Bibliotēkā ir brīva pieeja plauktiem.

Darba laiks: pirmdienās, no plkst. 14—19.00
sestdienās „ „ 10—14.00
pārējās darbdiēnās no 10—15.00
svētdienās slēgta.

Ģeogrāfijas fakultātes bibliotēkas abonements.

3. Bioloģijas fakultātes bibliotēka

Fr. Gaiļa ielā 10.

Bioloģijas fakultātes bibliotēka izveidojās, atdaloties no bijušās Matemātikas un dabaszinātņu fakultātes bibliotēkas.

Kara gados bibliotēkas grāmatu fondi glabājās bijušās Doma baznīcas pagrabos un tikai 1944. gada beigās Bioloģijas fakultātes bibliotēku pārcēla uz Fr. Gaiļa ielu 10. Bibliotēkas grāmatu fondi strauji auguši un tajos ir vairāk nekā 50.000 grāmatu.

Bioloģijas fakultātes bibliotēkas fondu sadala jaunos un vecos. Jaunajos fondos ietilpst zinātniskā literatūra, mācību grāmatas, periodiskie izdevumi un pēdējos gados iznākusi ārzemju literatūra.

Veco fondu (31000 grāmatu) lielāko daļu veido līdz 1940. g. izdotā periodika vairākās svešvalodās, kā arī daļa prof. E. Stranda un citu mācībspēku bibliotēkai novēlētās vai pirkuma ceļā iegādātās vērtīgās grāmatas.

Bibliotēkā glabājas arī studentu diplomdarbi. Lasītavā iekārtota brīva pieeja marksisma-ļeņinisma klasiķu darbiem, enciklopēdijām, vārdnīcām, tekošā gada periodikai, kā arī visvairāk pieprasītajām zinātniskajām grāmatām.

Bibliotēkas jaunie fondi atspoguļoti alfabētiskā un sistemātiskā katalogā, bet vecie fondi tikai alfabētiskā katalogā un periodisko izdevumu kartotēkā.

Bibliotēka atvērta:

pirmdienās, trešdienās, no plkst. 14.00—20.00

pārējās darba dienās no 10.00—15.00.

Svētdienās slēgta.

4. Vēstures un filoloģijas fakultātes bibliotēka Gorkija ielā 69.

Vēstures un filoloģijas fakultātes bibliotēkā, kas nodibināta 1919. gadā, sākumā grāmatu bija maz un līdzekļi grāmatu iegādei ļoti ierobežoti. Fonda pamati izveidojās no bijušo Pedagoģijas kursu un mirušā valodnieka K. Mīlenbaha grāmatām (ap 300 sēj.), ko bibliotēka ieguva 1920. g. februārī. 1920. g. 21. februārī bibliotēku atvēra studentiem. 1940. g. bibliotēkas fonds aptvēra 40.000 grāmatas, galvenokārt svešvalodās.

Ja buržuāziskās Latvijas gados bibliotēkas fonds ik gadus pieauga tikai par 1500—2000 grāmatām, tad 1940./41. g. tas pieauga par 5000 grāmatām.

Pašreiz bibliotēkas fonds sasniedz apmēram 250.000 grāmatu, brošūru un periodisko izdevumu latviešu, krievu un svešvalodās. Sajā skaitā ietilpst ap 65.000 bijušā Rīgas Pedagoģiskā institūta bibliotēkas grāmatu.

40 000, tā sauktā vecā fonda, grāmatas aptver izdevumus sākot ar XVII līdz XX gs. 30-tiem gadiem. Veco fondu veido dažādu zinātņu nozaru — vēstures valodniecības, literatūras filozofijas, pedagoģijas, mākslas — grāmatas svešvalodās: vācu, angļu, franču, itāļu, spāņu, zviedru, čehu, poļu, somu, ungāru, ķīniešu.

Jaunais fonds aptver grāmatas sākot ar 1940. g. līdz mūsu dienām un pastāvīgi papildinās. Šajā fondā ietilpst sabiedriski politiskā un dažādu nozaru mācību un zinātniskā literatūra: marksisma-ļeņinisma, vēstures, literatūras vēstures un teorijas, valodniecības, tajā skaitā daudz dažādu vārdnīcu, mākslas monogrāfijas un latviešu, krievu un aizrobežu daiļliteratūra kā oriģinālā, tā tulkojumos.

Fondi izvietoti sistemātiski-alfabētiskā kārtībā, periodikas fonds — alfabētiski-hronoloģiskā kārtībā, vecais fonds — saistītā kārtībā.

Grāmatas izsniedz II un III stāvā un lasītavā IV stāvā:

II stāvā atrodas:

- 1) Latviešu valodniecība un daiļliteratūra latviešu valodā,

- 2) Aizrobežu literatūras mācību grāmatas un aizrobežu daiļliteratūra krievu valodā,
- 3) Mācību grāmatas, daiļliteratūra un speciālie teksti svešvalodās,
- 4) Māksla,
- 5) Pedagoģija, psiholoģija, loģika.

III stāvā atrodas:

- 1) Krievu un slāvu valodniecība un krievu un padomju tautu literatūra krievu valodā,
- 2) Sabiedriski politiskā literatūra,
- 3) Filozofija,
- 4) Vēsture,
- 5) Bibliotēku zinātnes,
- 6) Žurnālistika.

IV stāvā izsniedz periodiku un lasītavas palīgfonta grāmatas lasīšanai lasītavā.

Bibliotēkas fondi atspoguļojas katalogos — alfabētiskajā un sistemātiskajā — un kartotēkās.

Jaunā fonda alfabētiskais katalogs sakārtots atsevišķās valodu alfabēta rindās: latviešu, krievu, vācu, angļu u. c. valodās. Vecā fonda svešvalodu alfabētiskais katalogs apvienots vienā alfabēta rindā.

Sistemātiskie katalogi ir divi. Viens sakārtots pēc decimālās klasifikācijas sistēmas, otrs — pēc LVU Zinātniskajā bibliotēkā pieņemtās klasifikācijas shēmas.

Vecajam fondam sistemātiskā kataloga nav.

Bez tam ir periodikas, autoreferātu, diplomdarbu kartotēkas.

Grāmatas izsniedz pēc lasītāju mutvārdu pieprasījuma.

Lasītavā ir brīva pieeja grāmatu plauktiem.

Bibliotēka apkalpo lasītājus:

abonementā no plkst. 12.00—19.00

lasītavā „ „ 12.00—21.00

Sestdienās no 12.00—18.00

Ceturtdienās un svētdienās bibliotēka slēgta.

V. BIBLIOGRĀFIJA

1. Iespiestie katalogi

- 1) Katalog der Bibliothek des Polytechnikums zu Riga. Riga, 1872, 241 lpp.
- 2) Katalog der Bibliothek des Polytechnikums zu Riga. Erster Nachtrag zum 1872. Riga, 1875. 85 lpp.
- 3) Katalog der Bibliothek der Polytechnischen Schule zu Riga. Zweiter Nachtrag. Riga, 1881. 229 lpp.
- 4) Katalog der Bibliothek der Polytechnischen Schule zu Riga. Zweite Auflage. Riga, 1895. 808 lpp.
- 5) Katalog der Bibliothek des Rigaschen Polytechnischen Instituts. Zuwachs-Verzeichnis N. 1 (die Zeit vom 1. Mai bis 1. Juli 1898 umfassend). R., 1898. 150 lpp.
- 6) Katalog der Bibliothek des Rigaschen Polytechnischen Instituts. Zuwachs-Verzeichnis N. 2. Riga, 1905.
- 7) Latvijas Valsts Universitātes tautsaimniecības un tiesību zinātņu fakultātes bibliotēkas sistēmātiskais katalogs. Rīga, 1930. 374 lpp.
- 8) Latvijas Valsts Universitātes tautsaimniecības un tiesību zinātņu fakultātes bibliotēkas sistēmātiskais katalogs (1. turpinājums). Riga, 1938. 239 lpp.
- 9) P. Stučka Latvijas Valsts Universitātes Zinātniskā bibliotēka. Informācijas biļetens par jaunieguvumiem (no 1949. g. līdz 1960. g., uz rotatora).

2. Izdevumi, kuros iespiesti raksti par Zinātnisko bibliotēku, tās fondiem un viņu izveidošanos

- 1) Vēsturisks pārskats par Latvijas Augstskolas nodibināšanu un viņas darbību pirmā (1919/20) mācības gadā.
Rīgā, Latv. Augstskolas izdevums, 1921.
- 2) Latvijas Universitātes piecgades darbības pārskats. 1919.—1924. g. Rīgā, LU, 1925.
- 3) Latvijas Universitātes divgadu darbības pārskats. 1924.—1926. Rīgā, LU, 1926.
- 4) Latvijas Universitātes darbības pārskats, 1926/27. akad. gads, Rīgā, LU, 1927.
- 5) Latvijas Universitātes darbības pārskats 1927./28. akad. gads. Rīgā, LU, 1928.
- 6) Latvijas Universitātes darbības pārskats 1928./29. akad. gads. Rīgā, LU, 1929.
- 7) Latvijas Universitātes darbības pārskats 1929/30. akad. gads. Rīgā, LU, 1930.
- 8) Latvijas Universitātes darbības pārskats 1930/31. akad. gads. Rīgā, LU, 1931.
- 9) Latvijas Universitāte divdesmit gados 1919.—1939. Rīgā, LU, 1939. I sēj.
- 10) Pēteris Stučka Latvijas Valsts Universitāte 40 gados (1919.—1959.) Rīgā, LVI, 1959.
- 11) Советское Китаеведение, 1958, № 2, с. 209—210. (А. Ф. Китайские фонды в Каунасском музее и б-ках Прибалтики).
- 12) P. Stučka Latvijas Valsts universitātes izdevumi publicēti 1945.—1960. g. Rīgā, 1960.

Zinātniskās bibliotēkas telefoni

Direkcija, sekretariāts	—	221237
Komplektēšanas nodaļa	—	224452
Bibliogrāfijas nodaļa, abonements	—	229435
Starpbibliotēku abonements		
Reto un sevišķi vērtīgo grāmatu nodaļa	—	225317

**VI. НАУЧНАЯ БИБЛИОТЕКА
ЛАТВИЙСКОГО ГОСУДАРСТВЕННОГО
УНИВЕРСИТЕТА
имени ПЕТРА СТУЧКИ**

Основание Научной библиотеки Латвийского государственного университета тесно связано с историей Латвийского университета.

Вплоть до второй половины 19 века Латвия не имела высших учебных заведений. В 1862 году в Риге был основан частный Политехникум, преобразованный в 1896 г. в Рижский Политехнический институт.

Для студентов и преподавателей была создана учебная библиотека, укомплектованная книгами, подаренными различными учреждениями и частными лицами, а также незначительными приобретениями самой библиотеки. Фонды состояли главным образом из технической литературы и к 1911 году насчитывали уже более 50.000 книг. В 1881, 1895 и 1905 гг. были изданы печатные каталоги библиотеки.

В период революции 1905—1907 гг. библиотека служила местом сбора и организационным центром революционно настроенной студенческой молодежи, поэтому по приказу полиции она была закрыта до подавления волнений.

В мировую войну часть книг библиотеки была эвакуирована в Тарту, Горький (Нижний Новгород) и затем в Москву, где и хранилась до окончания войны.

В 1919 году на базе политехнического института правительство Советской Латвии основало Латвийский государственный университет. Библиотека политехнического института стала частью будущей библиотеки университета и была передана в бесплатное пользование читателям.

В период буржуазной Латвии материальная помощь со стороны правительства была незначительной, поэтому приобретение новых книг во многом зависело от предоставляемого библиотеке издательства.

ми Латвии бесплатного экземпляра печатающихся изданий и различных даров от учреждений и частных лиц.

Несмотря на то, что фонд библиотеки к 1939 г. достиг 340.777 книг, темпы ее комплектования не обеспечивали потребностей студентов и преподавателей.

1940 год явился поворотным моментом в истории Латвии. Была восстановлена Советская власть. Университет снова распахнул двери для трудовой молодежи, желающей учиться.

Библиотека университета стала перестраивать свою работу в соответствии с новыми требованиями на основе принципов, выдвинутых основателем Советского государства В. И. Лениным. Однако эти творческие планы были внезапно прерваны гитлеровскими ордями, напавшими на нашу страну.

Библиотеке пришлось немедленно освободить библиотечные помещения, ее фонды были разбросаны по чердачным и подвальным помещениям университета, и только благодаря высокой бдительности и энергии персонала библиотеки книги удалось спасти от полнейшего уничтожения.

В 1944 году Латвия была освобождена Советской Армией, и наступил период восстановления во всех областях экономической и культурной жизни. С большой энергией работники библиотеки взялись за работу: разобрали разбросанные книжные фонды, привели их в порядок и расставили на полках. В январе 1945 г. библиотека университета возобновила свою деятельность. Используя опыт и активную помощь других советских библиотек, Научная библиотека после коренных изменений в структуре и организации стала самой крупной вузовской библиотекой республики.

В настоящее время фонд библиотеки насчитывает около 1.200.000 томов, ежегодно библиотека приобретает свыше 45.000 экз. В фондах библиотеки имеется литература по всем отраслям наук разных лет издания, начиная с 16 века (инкунабулы, рукописи, издания Эльзевиров и т. д.), и кончая многочисленными изданиями на 50 языках мира. В Научной библиотеке

хранятся богатые коллекции книг по географии, истории, этнологии, экономике, языкам стран мира и литература народов Прибалтики — «Балтика».

Библиотека подписывается на 349 местных и 327 зарубежных периодических изданий. Благодаря изобилию и многообразию книжных фондов библиотека в состоянии удовлетворить спрос студентов и научных работников университета и других учебных заведений на важнейшую научную и учебную литературу.

Для пополнения фондов научной литературой Научная библиотека развивает широкую сеть межбиблиотечного обмена. В настоящее время установлены обменные связи с более чем 642 советскими и 350 иностранными научными библиотеками и другими учебными и научными заведениями.

Библиотека систематически организует выставки книг и обзоры библиографических изданий, информируя читателей о новых поступлениях литературы.

Библиотечный фонд отражен в алфавитном и систематическом каталогах и картотеках.

Справочно-библиографический отдел оказывает читателям библиотеки помощь в розыске нужной литературы. Отдел организует занятия со студентами первого курса по библиотечно-библиографической грамотности и практические семинары по библиографии для студентов старших курсов. Отдел располагает большим количеством справочников, словарей, указателей и др. литературы, необходимой для информации.

В структуру Научной библиотеки входят фундаментальная библиотека и библиотеки факультетов.

Фонды фундаментальной библиотеки укомплектованы универсально. Фонды библиотек факультетов состоят из книг специального характера, соответствующего профилю факультетов. Богатые фонды специальной литературы в библиотеках Историко-филологического и биологического факультетов.

При библиотеке создан Ученый Совет, состоящий из представителей библиотеки и профессорско-преподавательского состава университета. Совет принимает активное участие в планировании работы библио-

теки, комплектовании литературы и консультирует работников библиотеки по вопросам классификации литературы и организации каталогов.

Научная библиотека ЛГУ по объему книжных фондов занимает в настоящее время третье место в республике и вносит свой вклад в дело коммунистического воспитания студенческой молодежи Университета.

VII. THE SCIENTIFIC LIBRARY OF THE LATVIAN P. STUTCHKA STATE UNIVERSITY.

The early history of the Scientific Library of the Latvian State University is closely connected with that of the university itself. Up to the second half of the 19th century, there were no higher educational institutions in Latvia. In 1862, however, a private Polytechnical School was founded. In 1896, this was transformed into the Riga Polytechnical Institute. From the very beginning, of course, to attend to the needs of the students and the teaching staff, a local library became highly necessary. As a result, by means of various donations from private persons and different institutions, in addition to other rather scanty acquisitions, a library was formed. Its newly-founded book stock was mainly comprised of books on technical subjects; but as these came from various sources, some works included the humanities as well. The stock of the Polytechnical Institute Library grew, and by 1911 it amounted to over 50,000 volumes. Its first printed catalogues were published as early as 1881, 1895 and 1905.

During the 1905—1907 revolution, the library played a certain part in the revolutionary activities of the students. It served as a gathering place and organising centre, and for this reason was even closed for a short time, but this was only temporary.

With the coming of the First World War evacuation measures were necessary, and consequently part of the library's book stock was taken to Tartu, then to Gorky (Nizhny Novgorod), and finally to Moscow where it remained until after the war.

In 1919, using the former Polytechnical Institute as a basis, the government of Soviet Latvia founded the Latvian State University, and the library of the

institute became the core of the future University Library. In order to serve this new purpose properly, the library had to be organized along different lines — as the Soviet Government guaranteed students an education free of charge, and this included the use of all libraries, laboratories etc.

During the bourgeois period in Latvia which followed, a marked decentralization of the library system took place which resulted in a complete demoralization of planning procedures. Also, material aid from the bourgeois government was scarce, and the acquisition of new books depended largely upon freely donated copies and various gifts from private persons and institutions. In spite of this the library grew, and in 1939 its book stock totalled 340,000 volumes. Just the same, its rate of growth was not sufficient to satisfy the needs of the students and the teaching staff.

The year 1940 was a turning point in the history of Latvia. Soviet Power was reinstated and the new government did everything in its power to make education accessible to the widest possible mass of the people. The university ceased to be an educational citadel belonging to the privileged classes. It became an institution serving the educational needs of all the people. The University Library was reorganized to coincide with the new demands and the principles put forward by V. I. Lenin, the founder of the Soviet State. It became a library planned and organized by the state and open to all. It had to be raised to the level of the other scientific libraries of the Soviet Union, thereby forming one more link in the enormous library network throughout the country. But these constructive plans were soon cruelly broken by the hitlerite hordes who laid waste the country. The library was driven out of its building, and the book stocks were dispersed into unused shops, lumber-rooms and cellars: it was thanks to the utmost vigilance and energy evinced by the library staff that the books were saved from utter destruction.

In 1944 Soviet Latvia was liberated by the Soviet

Army, and a period of reconstruction began in all fields, both economic and cultural. The university opened its doors wide again and the library resumed its duties. With enormous effort the librarians restored the scattered stock, put them in order on the shelves, and rendered them once more accessible to readers. This was accomplished in a comparatively short time: the University Library resumed activity in January, 1945. Thanks to the experience of, and active assistance from, other Soviet scientific libraries, it developed at a rapid pace; and after fundamental changes in structure and organization it soon reached the level of the foremost libraries in the country.

As of January 1st, 1962, the book stock of the library totalled more than 1,161,635 volumes, the annual increase amounting to over 45,000 volumes. The stocks of the library are extremely versatile in character. The Fundamentaly Library possesses a rich fund which covers all fields of science and displays a wide chronological scope beginning with 16th century rarities — incunabulae, manuscripts, Elsevir editions — and many editions printed in the Soviet Union and abroad. There is a valuable collection of books on geography, history, ethnology, economics, language and literature of the Baltic States.

The library subscribes to 349 local publications, and 327 foreign periodicals. Thanks to the abundance and versatility of the book stocks, the library is in a position to attend to all the needs of the students and scientific workers of the university and other institutions.

In order to satisfy the demands of all its readers, the Scientific Library has developed a wide network of interlibrary exchange; and has established continual contact with more than 642 local, and over 351 foreign, scientific libraries and other institutions.

Also, the library systematically organizes book exhibitions and bibliographical reviews, thus keeping the readers informed about new additions to the library.

The library stocks are reflected in its catalogues.

An alphabetical catalogue and a systematic catalogue, in collaboration with a wide network of different card-files on various subjects, all help to make the books readily accessible to readers.

The Bibliographical Reference Department helps the library users find what they want in the mass of material at their disposal. The Department organizes lectures on library use for first course students, and practical seminars on special bibliography for the senior courses. The Department displays a large set of reference books, indexes, dictionaries, handbooks etc., all which constitute the beginning and the end of many a quest for information.

The affiliated faculty libraries have grown and developed in close accord with the Fundamental Library, their planning and daily work being regulated by it to a great extent. It is but natural that their stocks should display collections of a very specialized character, rendering them of particular interest to the specialist. For instance, comparatively rich collections can be found in the libraries of the Faculty of History and Philology and the Faculty of Biology.

The Scientific Board of the library, which consists of members of the library personnel and elected delegates from the university teaching staff (professors and docents of various branches), takes an active part in the library planning and in book acquisition, and at the same time it is an advisory centre on questions of classification and the organization of catalogues.

The Scientific Library of the Latvian State University, as regards book stocks, has grown to be the third largest library in the Republic, and to-day plays an important part in the educational, scientific and cultural development of the students of the university.

VIII. DIE WISSENSCHAFTLICHE BIBLIOTHEK DER STAATLICHEN LETTLÄNDISCHEN PETER STUTSCHKA-UNIVERSITÄT

Die Anfänge der wissenschaftlichen Bibliothek der Staatlichen Universität Lettlands sind eng mit der Geschichte der Universität selbst verbunden. Bis in die zweite Hälfte des XIX. Jahrhunderts gab es in Lettland keine Hochschulen. Im Jahre 1862. wurde in Riga eine private polytechnische Schule gegründet. Vier Jahre später — 1896 — wurde diese Schule zum Rigaer Polytechnischen Institut. Um die Bedürfnisse der Studenten und des Lehrpersonals des neuen Instituts zu befriedigen, war eine dem Institut angeschlossene Fachbibliothek höchst erwünscht. Aus diesem Grunde wurde eine Bibliothek organisiert, deren Bücherbestände größtenteils aus Schenkungen von Privatpersonen und verschiedenen Behörden bestanden. Die neuorganisierte Bibliothek trug zielgemäß einen rein technischen Charakter, besaß aber außerdem da die Spendungsquellen so verschieden gewesen waren — Bücher anderer wissenschaftlichen Gebiete. Die neue Bibliothek zählte um das Jahr 1911 bereits über 50.000 Bände. Sie veröffentlichte sogar in den Jahren 1881, 1895, und 1905 gedruckte Kataloge, die noch heute einen klaren Einblick in die damaligen Bücherbestände bieten.

Während der ersten russischen Revolution von 1905—1907 spielte die Bibliothek eine gewisse Rolle in der revolutionären Tätigkeit der Studentenschaft. Sie war ein Organisationszentrum und diente als Sammelplatz. Daher schöpfte die zaristische Gendarmerie Verdacht. Zur Zeit des revolutionären Aufschwungs kam es sogar so weit, daß die Bibliothek zeitweilig geschlossen wurde.

Der erste Weltkrieg brachte gewisse Evakuationsmaßnahmen mit sich, die auch die Bibliothek des Rigaer Polytechnischen Instituts in Mitleidenschaft zogen. Der

größte Teil der Bücherbestände wurde erst nach Tartu (dam. Dorpat), dann nach Gorki (fr. Nischni Nowgorod), später nach Iwanowo und endlich nach Moskau gebracht, wo er die ganze Kriegszeit verblieb und nur nach dem Kriegsende seinen Rückweg antreten konnte.

Im Jahre 1919 gründete die Sowjetregierung Lettlands an Stelle des früheren Polytechnischen Instituts eine Universität — die erste Universität Lettlands. Die Sowjetregierung ermöglichte jedem eine kostenlose Hochschulbildung. Auch der Gebrauch von Laboratorien und Bibliotheken wurde frei. Die Bibliothek des ehemaligen Instituts wurde zum Grundbestand der zukünftigen Universitätsbibliothek.

Allein die darauffolgenden Jahre der bourgeoisen Regierung Lettlands brachten einen gewissen Verfall der geplanten zentralisierten Struktur herbei. Da das Zentrum der Bibliothek nur wenig für die Organisation der Fakultätsbibliotheken sorgte, war eine Dezentralisation des ganzen Systems eine natürliche Folge, die jede Gesamtplanung der Bibliothek ausschließen mußte. Die Geldmittel, die die Regierung der Bibliothek zur Verfügung stellte, waren zu klein, um nur die dringendsten Bedürfnisse decken zu können, und die Bibliothek war gezwungen sich auf das Freiexemplar einiger Herausgeber, auf gelegentliche Schenkungen und höchst unregelmäßigen Ankauf zu beschränken. Trotz dieser Schwierigkeiten wuchs der Bücherbestand der Bibliothek und zählte im Jahre 1939 bereits 340.000 Bände. Allein die Bücherbestände der Bibliothek waren nicht imstande, die Anforderungen der Studierenden und des Lehrpersonals zu befriedigen.

Das Jahr 1940 wurde zum Wendepunkt in der Geschichte Lettlands. Die Sowjetregierung wurde wieder hergestellt und Lettland wurde in die Union der Sowjetrepubliken aufgenommen. Die neue Sowjetregierung tat alles, um die Schulbildung allen Volksschichten zugänglich zu machen. Auch die Universität sollte nicht mehr als Bildungszitadelle der privilegierten Klasse dienen, sondern das Gemeingut des ganzen Volkes werden. Die Universitätsbibliothek mußte nun den neuen Anforde-

rungen gerecht werden und in ihrer Organisation den Grundlagen entsprechen, die der Gründer des Sowjetstaates W. I. Lenin seinerzeit für das Kulturwesen überhaupt festgesetzt hatte — sie mußte eine vom Staate organisierte und geplante Bibliothek werden und ausschließlich dem Volke und der Wissenschaft dienen. Noch mehr — sie mußte auch auf das Niveau anderer wissenschaftlicher Bibliotheken der Sowjetunion gehoben werden, um ein würdiger Bestandteil des Bibliothekswesens unseres Landes zu werden. Allein diese weitgehende Pläne wurden durch den Einbruch der Hitlerhorden zunichte gemacht. Die Bibliothek wurde aus ihrem neuzugeheilten Gebäude vertrieben, die Bücherbestände zerstreut und teilweise in leeren Geschäftsräumen, Bodenkammern und Kellern untergebracht. Es kostete den Bibliothekaren viel Mühe und Aufopferung, die Bücherschätze vor völliger Vernichtung zu retten.

Im Jahre 1944 wurde Sowjetlettland wieder frei. Die Sowjetarmee hatte den Feind geschlagen, das Land konnte aufatmen und alle Kräfte dem Wiederaufbau des zerstörten und geplünderten Landes widmen. Ein neuer Aufschwung machte sich auf allen Gebieten bemerkbar. Die Universität öffnete wieder ihre Türen, und auch die Bibliothek konnte ihre täglichen Pflichten wieder aufnehmen. Mit viel Mühe gelang es, in verhältnismäßig kurzer Zeit, die zerstreuten Bestände zu sammeln, zu ordnen und den Leserkreisen zugänglich zu machen. 1945 nahm die Bibliothek wieder ihre normale Arbeit auf. Dank der großen Erfahrung und aktiven Hilfe anderer sowjetischer wissenschaftlicher Bibliotheken, ging die weitere Entwicklung der Universitätsbibliothek schnell vonstatten. Es erfolgte eine grundlegende Änderung in der Struktur der Bibliothek und Organisation der Bücherbestände, und die Bibliothek konnte von nun an erfolgreich die ihr zukommenden wissenschaftlichen und erzieherischen Aufgaben erfüllen.

Zum 1. Januar 1962 konnte die Bibliothek in ihren Beständen mehr als 1.161.635 Bände aufweisen. Der jährliche Zuwachs beträgt 45.000 Exemplare. Der Bücherschatz der Bibliothek ist seinem Charakter nach

höchst vielseitig — er enthält Bücher aller wissenschaftlichen Gebiete. Es sind auch viele seltene und kostbare Ausgaben des 16. und 17. Jahrhunderts vertreten. Die Bestände sind besonders reichhaltig an Literatur über Geographie, Geschichte, Wirtschaft, Kultur und Sprachen der Baltischen Staaten.

Jährlich abonniert die Bibliothek 349 örtliche und 327 ausländische Zeitschriften. Die reichen Bestände der Bibliothek gestatten es ihr, nicht nur alle Literaturbedürfnisse der Wissenschaftler, Studenten der Universität und anderer Hochschulen, sondern auch der Mitarbeiter verschiedener Forschungsinstitute völlig zu befriedigen. Ferner unterhält die Bibliothek einen weitverzweigten Bücheraustausch mit 642 Bibliotheken der Sowjetunion und mit 351 ausländischen wissenschaftlichen Bibliotheken und anderen Instituten.

Systematisch werden Bücherausstellungen organisiert und bibliographische Rundschauen durchgeführt, um den Leser besser mit der neuesten Literatur auf seinem Gebiete vertraut zu machen. Die Bücherfonds der Bibliothek werden durch einen alphabetischen, einen systematischen Katalog und verschiedene Karteien widerspiegelt.

Die bibliographische Auskunftabteilung der Bibliothek hilft dem Benutzer der Bibliothek in der Masse des mannigfaltigen Materials immer das Nötige zu finden. Die Abteilung organisiert jährlich für alle Studenten des ersten Kursus einen sechsstündigen Lektionszyklus, um sie mit den Handbüchern und bibliographischen Nachschlagewerken des entsprechenden Faches vertraut zu machen. Auch werden jährlich praktische Seminare in Fachbibliographie mit Studenten der oberen Kurse durchgeführt. Die Abteilung bietet freien Zutritt zu verschiedenen Handbüchern, Anzeigern und anderen Nachschlagewerken, die stets als Informationsquelle dem suchenden Leser dienen sollen.

Auch die Fakultätsfilialen der Bibliothek sind entsprechend gewachsen und halten mit der planmässigen Entwicklung der Fundamentalbibliothek Schritt. Ihre Buchbestände sind rein fachlichen Charakters und bieten

daher für den Spezialisten großes Interesse. Besonders reich an Literatur sind die Filialen an der Historisch-Philologischen, Biologischen und Physikalisch-Mathematischen Fakultät.

Der wissenschaftliche Ausschuß der Bibliothek, der aus Vertretern der Bibliothek und Delegierten der Universität — Professoren und Dozenten aller Fakultäten — besteht, nimmt aktiven Anteil an der Planung und Leitung der gesamten Arbeit der Bibliothek und dient als ratgebende Instanz in allen Fragen der Klassifikation, der Organisation der Kataloge und der wissenschaftlichen Arbeit im allgemeinen.

Die Wissenschaftliche Bibliothek der staatlichen Peter Stutschka-Universität Lettlands ist heute zur drittgrößten Bibliothek der Republik herangewachsen und spielt eine wichtige Rolle in der Bildung und Erziehung der Studentenschaft und kulturellen Entwicklung des Landes.

IX. LA BIBLIOTHÈQUE DE L'UNIVERSITÉ D'ETAT DE LETTONIE DU NOM DE PIERRE STUČKA

La fondation de la bibliothèque scientifique de l'Université d'Etat de Lettonie est étroitement liée à l'histoire de l'Université.

Jusqu' à la deuxième moitié du XIXe siècle il n' y avait pas en Lettonie de hautes écoles. En 1862 on ouvrit à Riga une école polytechnique privée qui fut transformée en 1896 en Institut Polytechnique.

Pour satisfaire les besoins des enseignants et des étudiants, on fut obligé de créer une bibliothèque pour les études. Elle fut dotée de livres recus par dons de différentes organisations et de personnes privées. La bibliothèque elle-même fit également quelques acquisitions.

Le premier fonds comprenait principalement des livres techniques et en partie humanitaires. Par la suite le fonds de livres de la bibliothèque de l'Institut Polytechnique augmenta considérablement. Vers 1911 on comptait plus de 50.000 volumes et pendant les années 1881—1895—1905 la bibliothèque publiait ses premiers catalogues imprimés.

Pendant la Révolution de 1905 jusqu'en 1907 la bibliothèque joua un rôle important dans les activités révolutionnaires des étudiants. Elle servit de lieu de réunion et de centre organisateur. Ce fut la cause qu'on ferma parfois, même provisoirement la bibliothèque.

Pendant la première guerre mondiale une partie du fonds de la bibliothèque fut évacuée à Tartou, à Gorki, (Nijni-Novgorod) et plus tard à Moscou, où ces livres restèrent jusqu' à la fin de la guerre.

En 1919, à l'emplacement de l'Institut Polytechnique, le gouvernement de la Lettonie Soviétique y instaura l'Université de Lettonie, ainsi la bibliothèque de l'Institut Polytechnique fut l'origine de la future bibliothèque

de l'Université. Etant auparavant destinée à d'autres buts, elle fut organisée d'après d'autres principes.

Le Gouvernement Soviétique, en donnant aux étudiants l'instruction gratuite, leur donna le droit d'utiliser gratuitement la bibliothèque, les laboratoires, les cabinets, les ateliers d'apprentissage etc.

Au temps de la Lettonie bourgeoise on remarquait la décentralisation du système bibliothécaire, ce qui occasionna un manque absolu de planification.

L'aide matérielle du Gouvernement bourgeois était insignifiante et l'acquisition de nouveaux livres venait surtout des exemplaires offerts gratuitement des dons de différentes institutions et des personnes privées. Bien que son fonds eût atteint en 1939 340.000 volumes, l'allure d'acquisition ne put assurer les besoins des étudiants et des enseignants.

L'année 1940 a montré un tournant dans l'histoire de la Lettonie. Le pouvoir soviétique fut rétabli et son Gouvernement fit tout son possible pour que l'instruction fût accessible à toutes les couches de la population.

L'Université n'était plus pour les classes privilégiées, elle devint une école supérieure accessible à tout le peuple. La bibliothèque de l'Université se réorganisa en rapport aux exigences nouvelles et conformément aux principes proposés par le fondateur de l'Etat soviétique-Vladimir Lénine. Elle dut être élevée au niveau des autres bibliothèques scientifiques de l'Union Soviétique, servir de chaînon, liant la bibliothèque au pays entier. Mais ces plans créateurs furent cruellement interrompus par les hordes nazis qui attaquèrent notre pays.

On ordonna à la bibliothèque d'évacuer immédiatement les locaux, le fonds de la bibliothèque fut dispersé en différentes caves et greniers et c'est grâce seulement à la vigilance et à l'énergie du personnel de la bibliothèque que son fonds fut sauvé d'une destruction totale.

En 1944 la Lettonie fut libérée par l'armée soviétique et une période de reconstruction se produisit dans tous les domaines de la vie économique et culturelle.

La bibliothèque ouvrit à nouveau en grand ses portes et recommença à fonctionner.

Les bibliothécaires se mirent au travail avec une énergie nouvelle, rassemblèrent le fonds dispersé et placèrent les livres en ordre sur des casiers, les faisant accessibles aux lecteurs. Tout fut actrévé dans un temps relativement court. En janvier 1945 la bibliothèque de l'Université renouvela son activité. Grâce à l'expérience et à l'aide active d'autres bibliothèques scientifiques soviétiques, elle se développa vite et bientôt, par d'importantes modifications dans sa structure et dans son organisation, elle atteignit le niveau des bibliothèques les plus avancées du pays.

Le 1-er janvier 1961 le fonds inventarié de la bibliothèque s'élevait à 1.16.635 volumes. Elle acquiert annuellement 45.000 volumes. Son fonds est très varié, la bibliothèque fondamentale est très riche en volumes, englobant tous les domaines de la science. On y trouve des spécimens excessivement rares du XVIe siècle, des manuscrits d'incunables, des éditions des Elzévir et de nombreuses éditions de l'Union Soviétique et des pays étrangers. On y trouve une riche collection de livres de géographie, d'histoire, d'ethnologie, d'économie, de linguistique et de la littérature des pays Baltes.

La bibliothèque est abonnée à 349 éditions périodiques du pays et à 327 étrangères. Grâce à la richesse et à la variété de ses livres, la bibliothèque est en mesure de répondre aux besoins des étudiants et des chercheurs scientifiques de l'Université et d'autres écoles.

Pour satisfaire les demandes de tous ses lecteurs, la bibliothèque scientifique agrandit son réseau d'échange interbibliothécaire.

Actuellement on est en relation avec plus de 642 bibliothèques scientifiques du pays et plus de 35 étrangères et avec d'autres hautes écoles.

La bibliothèque organise systématiquement des expositions de livres, des sommaires d'éditions biblio-

graphiques pour informer ses lecteurs des nouveaux livres recus.

Le fonds de la bibliothèque est inséré dans des catalogues. Les catalogues alphabétiques et systé-
matisés avec des fichiers, traitant des questions diverses, sont à la disposition des lecteurs.

La section des renseignements bibliographiques procure la facilité de recovoir le livre désiré. Cette section organise des conférences sur l'emploi de la bibliothèque pour les étudiants du premier cours et des séminaires pratiques sur la bibliographie pour les étudiants des cours supérieurs. La section dispose d'une grande quantité de dictionnaires, d'indicateurs et d'autres livres nécessaires aux informations.

Les bibliothèques des facultés ont augmenté et se sont développées en proportion de la bibliothèque fondamentale, leur planification et leur travail quotidien se trouvent en rapport étroit avec la bibliothèque fondamentale. Il est tout naturel que leurs fonds se composent de livres de caractère spécial, conformément aux branches de l'enseignement. Le fonds de la bibliothèque des facultés historico-philologique biologique est relativement riche.

Le conseil scientifique de la bibliothèque est composé des membres du personnel de la bibliothèque et des représentants du corps enseignant (professeurs et agrégés), lesquels prennent une part active à la planification du travail de la bibliothèque est au renouvellement des livres, de plus ce conseil est le centre de délibération dans les questions de classification et d'organisation des catalogues.

La bibliothèque scientifique de l'Université de Lettonie, d'après l'ampleur de son fonds de livres, tient à l'heure actuelle la troisième place de la République et joue un rôle important dans le développement éduca-
teur, scientifique et culturel de la jeunesse étudiante de l'Université.

SATURA RADITAJŠ

I	Bibliotēkas vēsture	3
II	P. Stučkas Latvijas Valsts universitātes Zinātniskās bibliotēkas struktūra	11
III	Fundamentālā bibliotēka	
	1. Fondi	
	a) Komplektēšana	12
	b) Fundamentālās bibliotēkas grāmatu krātuve	16
	c) Retumi un rokraksti	19
	2. Katalogi	
	a) Sistemātiskais katalogs	25
	b) Alfabētiskie katalogi	28
	3. Bibliogrāfiskais darbs	30
	4. Lasītavas. Abonements. Starpbibliotēku abonements	36
IV	Filiāles.	
	1. Fizikas un matemātikas fakultātes bibliotēka	42
	2. Ģeogrāfijas fakultātes bibliotēka	45
	3. Bioloģijas fakultātes bibliotēka	47
	4. Vēstures un filoloģijas fakultātes bibliotēka	48
V	Bibliogrāfija	50
VI	Научная библиотека Латвийского государственного университета им. П. Стучки	52
VII	The Scientific Library of the Latvian P. Stutchka State University	56
VIII	Die Wissenschaftliche Bibliothek der Staatlichen lettlandischen Peter Stutschka Universität	60
IX	La bibliothèque Scientifique de l'université d'état de Lettonie de nom de Pierre Stučka	65

Uz vāka: P. Stučkas LVU zinātniskās bibliotēkas grāmatu zīme.
Mākslinieks A. JUPATOVŠ.

Parakstīts iespiešanai 1964. g. 15. janvārī. 4,5 iespiedl., 3,6 izdevn. l. Metiens 2000 eks. JT 19009.

Maksā 15 kap.

Iespiesta Poligrāfiskās rūpniecības pārvaldes
7 tipogrāfijā Rīgā, Akas ielā 5/7. Pasūt. Nr. 3292.